

Artikkeli on julkaistu FINEn juhlakirjassa Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 45 vuotta (Toim. Olli Norros, Irene Luukkonen, Erik Sirén ja Ville Raulos), Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Helsinki 2016.

Emilia Hanén
Jaostopäällikkö

Saara Järvelä
Vakuutusasiantuntija

Anni Nikunlassi
Vakuutusasiantuntija

Eero Rapola
Asiantuntija

Korkeimman oikeuden ratkaisuja finanssiasioissa vuosina 2011–2015

Johdanto

Tähän artikkeliin on koottu korkeimman oikeuden finanssiasioissa antamia ratkaisuja vuosilta 2011–2015. Artikkelin on jatkoa FINEn ja Kuluttajien vakuutustoimiston ja Vakuutuslautakunnan aikaisemmissa juhlakirjoissa julkaistuihin vastaavanlaisiin artikkeleihin. Esitetyt ratkaisutiivistelmät ovat korkeimman oikeuden laatimia ja ne ovat tekstissä kursivoituja. Jokaisen tiivistelmän jälkeen on kirjoitettu tapauksen lyhennelmä ja kirjoittajan mahdolliset kommentit.

Korkeimman oikeuden ratkaisut kokonaisuudessaan ovat löydettävissä Internetistä osoitteesta www.finlex.fi. Tarkemmin korkeimman oikeuden ratkaisuja on kommentoitu vuosittain ilmestyvässä teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein.

Vapaaehtoiset vakuutukset

KKO 2012:3 A, jolla ei ollut ajo-oikeutta, oli suistunut tieltä luvatta käyttöön ottamallaan autolla ja jättänyt auton ulosajopaikalle vaurioituneena. Myöhemmin auto oli löytynyt samasta paikasta palaneena. Koska vakuutusyhtiö ei ollut esittänyt selvitystä niistä seikoista, jotka koskivat A:n korvausvastuun syntymistä auton tulipalossa tuhoutumisen perusteella, yhtiön korvausvaatimus siltä osin hylättiin. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla A:n katsottiin aiheuttaneen autolle ulosajon johdosta aiheutuneet vahingot vakuutuslain 75 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla tahallaan. Sen vuoksi yhtiön A:han kohdistama korvausvaatimus hyväksyttiin näiden vahinkojen arvioitun määrän osalta. (Ään.) Ks. KKO:1996:47.

Korkein oikeus katsoi, että auton luvattomasta käyttöönotosta oli alkanut tapahtumasarja, jota auton tieltä ulosajoon saakka voitiin pitää vakuutusyhtiön takautumisoikeutta koskevassa vakuutuslain 75.1 §:ssä tarkoitettuna yhtenä vakuutuslain 75 §:n 1 momentissa tarkoitettuna vahingon tapahtumana. Asiassa oli toisaalta jäänyt selvittämättä esimerkiksi se, milloin ja mistä syystä auto oli palanut, millainen ajallinen yhteys auton ulosajon ja auton tuleen syttymisen välillä oli ollut ja millä tavoin A:n poistuminen ulosajon jälkeen tapahtumapaikalta oli vaikuttanut auton palamiseen.

A oli lähtiessään ajamaan luvattomasti käyttönsä ottamalla autolla ottanut tietoisien riskien siitä, että auto saattaa ajamisen seurauksena vaurioitua. A oli siten syytteessä kuvatulla tavalla ja tunnustamallaan menettelyllään aiheuttanut vakuutustapahtuman tahallaan. Auton pelti- ja etupuskurivaurioita voitiin korkeimman oikeuden mukaan pitää luvattomalle käytölle tyypillisinä ja auton luvattomasti käyttöön ottaneen A:n kannalta ennalta arvattavana seurauksena. Korkein oikeus viittasi myös aikaisempaan ratkaisuunsa KKO 1996:47, jossa oli niin ikään katsottu, että luvattomasti käyttöön otetun ajoneuvon vaurioituminen oli ollut arvattavissa, ja jossa luvattomasta käyttöönottoa vain edistänyt, ei edes siihen varsinaisesti osallistunut, henkilö oli katsottu korvausvelvolliseksi auton korjauskustannuksista.

Vähemmistöön jäänyt oikeusneuvo totesi, ettei vakuutusyhtiö ollut selvittänyt, mikä oli se kyseisen autovakuutuksen ehtojen mukainen vakuutustapahtuma, jonka nojalla vakuutuskorvaus oli maksettu, eikä asiassa näin ollen ollut edellytyksiä arvioida vakuutusyhtiön takautumisvaatimuksen edellytysten täyttymistä, joten vakuutusyhtiön vaatimus oli hylättävä. Vakuutuslain 75.1 §:n mukaan takautumisvaatimuksen kohteena olevan henkilön tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta tulee arvioida suhteessa vakuutusehdoissa määriteltyyn vakuutustapahtumaan, eikä kyse ole siitä, onko tämä henkilö ylipäänsä aiheuttanut jotakin vahinkoa vakuutetulle kohteelle. Vakuutusehtojen sisältöä koskevan näytön puuttuessa vähemmistöön jääneen oikeusneuvoksen ei ollut mahdollista arvioida varsinaista oikeuskysymystä eli sitä, mikä vakuutusehdoissa mainituista vakuutustapahtumista oli sattunut ja millaisella tuottamuksella A mahdollisesti oli sen aiheuttanut.

KKO 2012:73 *A oli kaatunut siten, että vasen käsi oli jäänyt hänen alleen ja vääntynyt. Tapahtumapäivänä tehdyssä röntgentutkimuksessa oli todettu vasemman varttinäluun alaosan murtuma. A oli tapaturmailmoituksessaan ilmoittanut vahingoittaneensa ranteensa. Noin kolmen kuukauden kuluessa tapaturmasta A oli lääkärille ilmoittanut myös vasemman olkapään vaivaavan. Sittemmin suoritetussa olkapään tähytysleikkauksessa oli todettu rustorengaan repeämä, joka oli jatkunut kapselirengaan repeämänä ja ylhäällä takarustorengaan etuosan repeämänä. Leikkauksessa oli havaittu myös vähäisiä rappeuman merkkejä. Kysymys siitä, olivatko A:n olkapään vammat syy-yhteydessä mainittuun tapaturmaan ja erityisesti siitä, mikä merkitys tässä arvioinnissa oli annettava sille seikalle, ettei näitä vammoja ollut todettu välittömästi tapaturman jälkeen.*

Vakuutuskorvausratkaisuissa annetaan yleensä suuri merkitys heti vakuutustapahtuman jälkeen annetulle tapahtumakuvaukselle sekä tuolloin kuvatuille vammoille ja oireille. Vain yksittäistapauksessa voidaan päätyä antamaan ratkaiseva merkitys myöhemmin annetulle, alkuperäisestä poikkeavalle tapahtumakuvaukselle tai ottamaan huomioon myös vasta myöhemmin ilmoitettuja vammoja tai oireita. Tässä tapauksessa korkein oikeus poikkesi tavanomaisesta käytännöstä molemmissa kohdissa. Korkein oikeus katsoi, että rannevamman hoitotoimet olivat saattaneet aiheuttaa sen, ettei olkapäävamoihin heti kiinnitetty huomiota tai etteivät ne olleet selvästi havaittavissa. Sen vuoksi tässä tapauksessa noin kolmen kuukauden viive vammojen toteamisessa ja ilmoittamisessa ei sinänsä merkinnyt, etteivätkö olkapäävammat voisi olla syy-yhteydessä sattuneeseen tapaturmaan. Vastoin A:n alkuperäisiä selvityksiä tapaturman sattumistavasta korkein oikeus päätyi siihen, että A oli todennäköisesti ottanut kaatuessaan kädellään vastaan. Korkeimman oikeuden johtopäätös perustui siihen, että A:lla todetut vammat sopivat nimenomaan tällaisen tapaturman aiheuttamiksi. Korkein oikeus katsoi kuitenkin, että ylempään lapalihasjänteen vaurio oli kulumaperäinen, joten se ei oikeuttanut korvaukseen.

Ratkaisu on ensimmäinen sen jälkeen kun Valvira lopetti lääketieteellisten asiantuntijalausuntojen antamisen korkeimmalle oikeudelle. Korkein oikeus piti leikkauksen lääkärin vakuutetun olkapäävammoista tekemiä havaintoja ja niitä tukevaa yleistä lääketieteellistä tietämystä vahvempana näyttönä kuin vakuutusyhtiön asiantuntijalääkärin käsitystä vammojen rappeumaperäisyydestä.

KKO 2014:9. *Vakuutusyhtiön ja autojen jälleenmyyjän D:n välisen autoliiketikaskovakuutus sopimuksen mukaan D:n hallinnassa olevia ajoneuvoja koskenut vakuutus oli voimassa, kun vakuutuksen kohteena olevat ajoneuvot olivat ilmoitetussa vakuutuspaikassa. D:n hallinnassa olleet maahantuodut autot olivat vahingoittuneet satamassa olevalla varastointialueella, jota ei ollut merkitty vakuutuskirjaan vakuutuspaikaksi ja jota D ei ollut ilmoittanut vakuutusyhtiölle uudeksi vakuutuspaikaksi. Kysymys siitä, oliko vahingon tapahtuessa autot omistaneella maahantuojalla, jonka hyväksi vakuutus myös oli ollut voimassa, oikeus saada vakuutuskorvaus. (Ään.)*

Oy F oli tuonut maahan 27 henkilöautoa ja myynyt ne omistuksenpidätysehdoin jälleenmyyjä D Oy:lle. Jälleenmyyntisopimuksen mukaan vahingon vaara siirtyi D Oy:lle toimituksen tapahtuessa. Autot oli toimitettu D Oy:n vuokraamalle alueelle Turun sataman vapaavarastoalueelle. Autot olivat vahingoittuneet 8.–9.1.2005, kun viemäriveresi oli tulvinut autojen säilytyspaikalle. Vahingoittuneet autot oli palautettu Oy F:lle, joka oli esittänyt D Oy:lle autoista 228 094 euron määräisen maksuvaatimuksen.

D Oy:llä oli ollut autoliiketikaskovakuutus. Sen ehtojen mukaan vakuutuksen kohteena olivat muun muassa vakuutuksenottajan omistuksessa tai pysyvässä hallinnassa olevat myyntivarastossa olevat ajoneuvot. Vakuutus oli voimassa, kun vakuutuksen kohde oli säilytettävänä tai siirrettävänä ilmoitetussa vakuutuspaikassa. D Oy ja Oy F olivat yhdessä vireille panemallaan kanteella vaatineet korvausta D Oy:n autoliiketikaskovakuutuksesta. Vakuutusyhtiö oli kiistänyt kanteen muun muassa sillä perusteella, etteivät autot olleet vakuutuksen piirissä, koska vahingoittuneet autot eivät olleet kuuluneet vahingon tapahtumahetkellä vakuutuksenottajan myyntivarastoon, vaan autot olivat olleet Turun satamassa maahantuojan Oy F:n vapaakauppavarastossa. Vakuutusyhtiö oli edelleen katsonut, että Turun satamaa ei ollut ilmoitettu vakuutuspaikaksi, joten vakuutus ei ollut ollut voimassa, vaikka autojen omistusoikeus olisikin siirtynyt D Oy:lle.

D Oy:n osalta asia ratkesi jo lainvoimaiseksi jääneellä kärjäoikeuden tuomiolla. Sen mukaan autot eivät olleet vakuutuksen kohteena, kun ne eivät olleet missään vakuutuksessa mainituista vakuutuspaikoista eikä D Oy ollut ilmoittanut Turun satamaa uudeksi vakuutuspaikaksi, vaikka kyse oli ollut ehdoissa tarkoitettusta olennaisesta vahingonvaaraa lisäävästä muutoksesta, josta olisi tullut ilmoittaa. Korkeimmassa oikeudessa oli kyse Oy F:n oikeudesta vakuutuskorvaukseen kyseisen D Oy:n vakuutuksen perusteella.

KKO totesi, että vakuutuksenottaja oli D Oy, mutta vakuutus sopimuslain (543/1994) 62 §:n mukaan omaisuutta koskeva vakuutus on voimassa myös omistajan hyväksi. Koska Oy F oli kyseisten autojen omistaja, myös se oli oikeutettu vakuutuskorvaukseen. Omistajalla on itsenäinen oikeus vaatia korvausta vakuutuksenantajalta. Näin ollen D Oy:n osalta lainvoimaisella kärjäoikeuden tuomiolla ja siinä esitetyillä perusteluilla ei ollut oikeudellista vaikutusta arvioitaessa sitä, oliko Oy F:llä oikeus saada vakuutuskorvaus.

Kärjäoikeudessa oli tullut D Oy:n osalta ratkaistuksi se, että vakuutus ei sanamuotonsa mukaisesti kattanut vakuutuksen kohteena olevia autoja silloin, kun ne sijaitsivat satama-alueella. Oy F:n oikeutta korvaukseen taas oli alemmissa oikeusasteissa arvioitu vaaran lisääntymistä koskevien säännösten nojalla. Koska D Oy:n auto-liiketikaskovakuutus oli ollut voimassa myös autojen omistajan Oy F:n hyväksi ja vakuutus sopimuslain 26 §:ssä oli rajoitettu vakuutuksenantajan oikeutta vedota omistajaa kohtaan vakuutuksenottajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin, alemmat oikeudet olivat hyväksyneet Oy F:n kanteen.

Korkein oikeus totesi, että D Oy:n autoliiketikaskovakuutus on ollut voimassa, jos autoja on säilytetty ilmoitetussa vakuutuspaikassa. Vakuutuksen keskeisiin ehtoihin oli sisältynyt luettelo D Oy:n

varastoista, joissa vakuutus oli voimassa. Luettelossa ei ole mainittu D Oy:n Turun sataman vapaavarastoa. Korkein oikeus totesi, että vakuutuksen kohde sovitaan vakuutus sopimuksen ehdoissa ja että vahinkovakuutuksen piiriin kuuluva omaisuus määritetään usein juuri sen sijainnin perusteella.

Korkein oikeus totesi, että vakuutuksenottajan velvollisuus ilmoittaa vaaran lisääntymisestä koskee lähinnä tilanteita, joissa vakuutustapahtuma on jonkin ennakoimattoman muutoksen johdosta tullut olennaisesti aikaisempaa todennäköisemmäksi. Täyttämällä jälkikäteisen ilmoitusvelvollisuutensa vakuutuksenottaja voi varmistaa sen, että hänen oikeutensa vakuutus korvaukseen säilyy ennallaan. Ilmoitusvelvollisuuden täyttämällä tai täyttämättä jättämällä ei ole vaikutusta siihen, mikä omaisuus kuuluu vakuutuksen piiriin. Näillä perustella korkein oikeus katsoi, että vakuutus sopimuksen ehdot ja siihen liittyvä vakuutus kirjan luettelo D Oy:n varastoista ovat yksiselitteisesti rajanneet vakuutuksen kohteeksi ilmoitetussa vakuutus paikassa säilytettävät autot. Varastointitavan muuttamista niin, että maahantuotuja autoja on ryhdytty säilyttämään Turun sataman vapaavarastossa, ei voida arvioida vain vakuutus sopimus lain 26 §:ssä tarkoitettuna vaaran lisääntymisenä. Vakuutuksen laajentuminen koskemaan myös Turun satama-alueella säilytettäviä autoja olisi edellyttänyt vakuutus sopimuksen muutosta. Tästä syystä myöskään Oy F:llä ei ole autojen omistajana ollut oikeutta saada vakuutuksen nojalla korvausta vahingosta.

KKO 2014:21. *Yhtiö oli vaatinut vakuutus yhtiöltä 300 000 euron korvausta tulipalossa tuhoutuneesta vaihto-omaisuudesta, jonka hankintahinta ostotositteiden mukaan oli ollut alle 50 000 euroa. Yhtiö oli tästä tietoisena pyrkinyt salaamaan vakuutus yhtiöltä ostotositteista ilmenevät tiedot. Ottaen huomioon yhtiön vilpillisellä menettelyllä tavoitteleman erittäin huomattavan taloudellisen hyödyn ja muut asiaan liittyvät olosuhteet korkein oikeus katsoi, että vakuutus yhtiöllä oli ollut oikeus evätä yhtiöltä korvaus kokonaan.*

M Avoin yhtiö (yhtiö) oli toiminut silkkikukkien ja ravintolatarvikkeiden maahantuojana. Yhtiön varastotilassa oli sattunut tulipalo 24.1.2005 ja varaston sisältö oli tuhoutunut kokonaisuudessaan. Yhtiöllä oli ollut voimassa oleva esinevakuutus. Yhtiö oli tehnyt vahinkoilmoituksen vakuutus yhtiölle 25.2.2005. Vakuutus yhtiö oli evännyt vakuutus korvauksen kokonaisuudessaan 29.11.2006 perusteen korvauksen hakijan vilpillisesti antamat ristiriitaiset ja puutteelliset tiedot.

Yhtiö oli 23.12.2002–23.1.2004 välisenä aikana tuonut maahan kaikkiaan viisi kontillista silkkikukkaa, yhden kontillisen pizzalaatikoita ja kahdeksan kebablekkuria, joiden hankintahinta kuljetuskustannuksineen oli ollut yhteensä noin 50 000 euroa. Mainittua omaisuutta oli säilytetty yhtiön vuokraamissa varastoissa. Yhtiö oli asiassa esitetyn todistelun mukaan myös myynyt silkkikukkaa ja pizzalaatikoita toiminnassaan. Kyseinen vaihto-omaisuus oli vakuutettu muun ohella palon varalta yhteensä 300 950 euron vakuutus määrästä. Yhtiö oli vahinkoilmoituksessaan ilmoittanut varastossa tuhoutuneen arvoksi yhteensä 300 000 euroa. Lisäksi se oli vaatinut korvausta tuhoutuneen omaisuuden jätekuuljetuksesta.

Korkeimmassa oikeudessa oli kysymys siitä, oliko yhtiö antanut vakuutus yhtiölle vakuutus tapahtuman jälkeen vilpillisesti vääriä tai puutteellisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta ja oliko vakuutus yhtiö voinut evätä yhtiöltä kokonaan korvauksen tulipalossa tuhoutuneesta omaisuudesta.

Vakuutus sopimus lain 69 §:n mukaan korvauksen hakijan on annettava vakuutuksenantajalle sellaiset asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen vakuutuksenantajan vastuun selvittämiseksi ja joita häneltä kohtuudella voidaan vaatia ottaen myös huomioon vakuutuksenantajan mahdollisuudet hankkia selvitys. Vakuutus sopimus lain 72 §:n mukaan korvauksen hakijan korvausta voidaan alentaa tai se voidaan evätä sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista, jos korvauksen hakija on vakuutus tapahtuman jälkeen vilpillisesti antanut vakuutuksenantajalle vääriä tai puutteellisia tietoja,

joilla on merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta. Tämän lainkohdan esitöiden mukaan tällaiset tiedot voivat liittyä joko tuhoutuneen omaisuuden määrään tai sen arvoon. Korkein oikeus totesi, että vilpillisyys edellyttää tietoisuutta tiedon virheellisyydestä ja sen merkityksestä vakuutuksenantajalle sekä hyötymistarkoitusta. Korkein oikeus viittasi vakuutuslainsäädäntöä koskevaan hallituksen esitykseen ja totesi, että kohtuullisuusharkinnassa voidaan ottaa huomioon muun muassa se, kuinka huomattavaa hyötyä vilpillä tavoiteltiin, menettelyn törkeysaste muutoin, vilpin käyttöön johtaneet syyt sekä vakuutuksenantajalle mahdollisesti aiheutuneet ylimääräiset selvittelykustannukset.

Korkein oikeus totesi, että vahinkovakuutuksessa vakuutuskirjaan vakuutusmääräksi merkitty rahamäärä osoittaa sen enimmäismäärän, jonka vakuutuksenantaja on sitoutunut vakuutustapahtuman sattuessa suorittamaan. Vakuutuksenottaja ei vahinkovakuutuksen perusteella voi kuitenkaan saada korvausta enempää kuin kärsimänsä todellisen vahingon määrän. Vakuutusmäärä ei osoita vahingon määrää eikä sitä näin ollen voida pitää yhtiön kärsimän vahingon arvioinnin perustana. Vahinkovakuutuksessa vakuutuksen perusteella suoritettavan korvauksen määrä lasketaan sen mukaan, kuinka omaisuuden vakuutusarvo on vakuutus sopimuksessa määritetty.

Korkein oikeus totesi, että tässä tapauksessa korvausta hakeneella yhtiöllä oli vakuutus sopimuslain 69 §:n perusteella velvollisuus selvittää vahingon määrä. Asiassa oli ilmennyt, että yhtiö on ilmoittanut palossa tuhoutuneeksi omaisuutta, jota se oli osin säilyttänyt myös sellaisessa varastossa, joka ei ollut tuhoutunut, ja jota se oli myös toiminnassaan myynyt. Esitetyn selvityksen mukaan yhtiön edustaja ei ollut toimittanut vakuutusyhtiön pyytämiä ostotositteita tuhoutuneeksi ilmoitetusta vaihto-omaisuudesta, vaan hän oli kertonut, että ostokuitit sisältävä kansio oli varastettu hänen pizza-autostaan. Väitetystä anastusrikoksesta ei ollut tehty poliisille ilmoitusta ja myöhemmin ostotositteet olivat löytyneet. Korkein oikeus katsoi yhtiön edustajan toiminnan ilmentävän pyrkimystä salata vakuutusyhtiön vastuuseen vaikuttavia tietoja.

Korkein oikeus totesi, ettei yhtiö edes ollut pyrkinyt selvittämään vahingon oikeaa määrää, vaan se on päinvastoin pyrkinyt salaamaan vakuutuksenantajalta tietoja, joilla on merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioinnin kannalta. Yhtiön edustajan on täytynyt tietää, ettei vakuutus korvauksena vaadittu määrä vastaa yhtiön kärsimää todellista vahinkoa ja että sen salaamalla tiedoilla on olennainen merkitys vakuutuksenantajan vastuun arvioinnin kannalta. Yhtiön on katsottava toimineen siten vilpillisesti kuin vakuutus sopimuslain 72 §:ssä on tarkoitettu. Näillä perusteilla korkein oikeus katsoi, että yhtiön menettelyä oli pidettävä siten törkeänä, ettei ole kohtuullista määrätä vakuutusyhtiötä korvaamaan osakaana yhtiölle aiheutuneesta vahingosta.

KKO 2014:33. *A oli 1.2.2006 kaatunut jäisellä pihalla siten, että takaraivo oli iskeytynyt maahan. Puhelinkonsultaation perusteella aivotärähdykseksi arvioitu vamma ei ollut vaatinut välitöntä lääkärinhoitoa, vaan A oli päänsärystä huolimatta palannut seuraavana päivänä esimiestason työhönsä jatkaen sitä koko saman vuoden kevään ilman sairauspoissaoloja. Kesäloman jälkeen A jäi sairauslomalle 7.8.2006 alkaen ja hänelle myönnettiin sittemmin pysyvä työkyvyttömyyseläke. A:n työkyvyttömyyden aiheuttaneita oireita tutkittiin ensin työuupumuksena ja niitä hoidettiin mielialahäiriöön ja työkuormitukseen liittyvänä masennuksena, kunnes aivovammaa alettiin tutkia oireita selittävänä tekijänä lokakuusta 2007 lähtien. Kysymys siitä, johtuivatko A:n neuropsykologiset oireet ja masennus mainitusta tapaturmasta.*

A oli 1.2.2006 liukastunut työmatkallaan kotipihallaan ja kaatuessaan iskenyt takaraivonsa jäiseen maahan. A oli ollut hetken tajuton. A:n takaraivoon oli tullut iso kuhmu, hänen oikea käsivartensa sekä niskansa olivat tärähtäneet ja hänen selkänsä alaosaan oli tullut iso mustelma. Tapahtumapäivänä A

oli tuntenut huimausta ja voimakasta päänsärkyä. Tapahtuman jälkeisessä puhelinkonsultaatiossa lääkäri oli arvioinut diagnoosiksi lievän aivotärähdyksen sekä määrännyt ensiavuksi vuodelevon sanotuksi päiväksi ja särkylääkettä sekä tilanteen tarkkailun. A ei ollut muutoin tapahtumapäivänä taikka välittömästi sen jälkeen hakeutunut lääkärin hoitoon.

A:lle oli kevään 2006 aikana tullut hankaluuksia suoritua työtehtävistään muistin, hahmottamisen, toiminnan säätelyn ja vireystilan suhteen. Hän oli kuitenkin jatkanut työssä kesälomaansa saakka, mutta hän ei ollut enää sen jälkeen palannut työhön vaan oli jäänyt sairauslomalle 7.8.2006 alkaen. A:ssa oli havaittu kotioloissa muun muassa muistin ja kärsivällisyyden sekä empatiakyvyn heikkenemistä, asioiden unohtelua ja päivittäisen unen tarpeen voimakasta lisääntymistä. Sittemmin Alle oli myönnetty työkyvyttömyyseläke.

A haki vakuutusyhtiöltä tapaturmavakuutuslain nojalla vakuutuskorvausta 1.2.2006 sattuneen kaatumistapaturman perusteella, mutta yhtiö eväsi korvauksen katsoen, että A:n edellä kuvatut oireet eivät olleet todennäköisessä syy-yhteydessä mainittuun tapaturmaan, vaan niiden taustalla olivat mielialatekijät. Korkeimmassa oikeudessa oli kyse siitä, olivatko A:lla todetut neuropsykologinen oireisto ja masennus korvaukseen oikeuttavassa syy-yhteydessä hänelle 1.2.2006 sattuneeseen työtapaturmaan.

Alkuvaiheessa A:n tapaturman jälkeisen oireilun ajateltiin liittyvän työuupumukseen, ja oireita hoidettiin mielialahäiriöön ja työkuormitukseen liittyvänä masennuksena. Vasta yli puolentoista vuoden kuluttua tapaturmasta oli noussut esiin mahdollisuus, että A:n oireet ja työkyvyttömyys joutuivatkin helmikuussa 2006 sattuneesta kaatumisesta. Tuolloin lääketieteellisissä selvityksissä oli esitetty A:n neuropsykologisten oireiden diagnosointi aivovamman jälkitilaoireistoksi. Korkein oikeus joutui siksi ottamaan kantaa sekä siihen, sopivatko oireet A:n kaatumisesta aiheutuneiksi, että siihen, mikä merkitys viiveelle mahdollisen aivovamman toteamisessa oli annettava.

Korkein oikeus totesi, että vamma tai sairaus on oikeuskäytännössä yleensä katsottu tapaturman aiheuttamaksi, mikäli tapaturman ja vamman tai sairauden välillä on lääketieteellisesti arvioiden todennäköinen syy-seuraussuhde. KKO mainitsi myös, että syy-yhteyden arvioinnissa otetaan aina lääketieteellisen selvityksen ohella huomioon muutkin seikat, joiden perusteella voidaan tehdä päätelmiä syy-yhteyden olemassaolosta tai puuttumisesta.

Tapauksessa lääketieteellisissä lausunnoissa oli sinänsä eroja, mutta niistä muodostuva yleiskuva oli, että A oli kuitenkin saanut kaatumisensa seurauksena aivovamman, josta hänen neuropsykologiset oireensa sopivat aiheutumaan. Neurologian asiantuntijalääkäri oli arvioinut A:n saaman aivovamman keskivaikeaksi ja katsonut A:lla neuropsykologisissa tutkimuksissa todettujen oireiden olevan suurella todennäköisyydellä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan. Psykiatrian erikoislääkäri oli puolestaan todennut, että aivovamman tiedetään voivan olla keskeinen tekijä mielialahäiriöiden synnyssä, ja A:n masennus on todennäköisesti keskeisessä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan ja hänen siinä saamaansa aivovammaan.

Aivovamman toteamisen viiveeseen liittyen korkein oikeus totesi usein pitäneensä viivästyistä vammojen toteamisessa osoituksena vammojen ja tapaturman välisen syy-yhteyden epätodennäköisyydestä. Tässä tapauksessa korkein oikeus piti ymmärrettävänä, että alkuvaiheessa A:n oireita ei yhdistetty kaatumiseen ja siinä saatuun aivovammaan. Alkuvaiheessa A:n kaatumisen seuraukset vaikuttivat lieviltä. Myöskään myöhemmin tehdyistä magneettikuvauksista ei saatu kiistatonta näyttöä tapaturmaperäisestä aivovammasta. A:n neuropsykologinen oireisto tapaturman jälkeen oli kuitenkin ollut aivovamman jälkitilaan sopiva, ja lääketieteellisessä arvioinnissa oli jälkioireiden perusteella päädytty pitämään lievää vaikeamman aivovamman syntymistä tapaturman seurauksena erittäin todennäköisenä tai ainakin todennäköisenä.

Syy-yhteyttä tapaturman ja A:n neuropsykologisten oireiden sekä masennuksen välillä tuki sekin, että oireet ilmenivät vahinkotapahtuman jälkeen, kun taas ennen sitä A:n terveydentila oli ollut hyvä.

A:lla ei ollut todettu vahinkotapahtumaa edeltävästi eikä tapahtuman jälkeisissä vaiheissa sellaisia tapaturmasta erillisiä etiologisia tekijöitä, joita olisi pidetty keskeisinä A:n neuropsykologisen oireiston ja masennuksen synnyssä. Näin ollen korkein oikeus katsoi, että A:n neuropsykologiset oireet ja hänellä todettu masennus ovat todennäköisessä syy-yhteydessä hänen 1.2.2006 sattuneessa tapaturmassa saamaansa aivovammaan ja A oli oikeutettu tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen.

Liikennevakuutus

KKO 2011:90 *Liikennevakuutuslain 11 §:ssä tarkoitettu kolmen vuoden määräaika ilmoituksen tekemiseen liikennevahingosta vakuutusyhtiölle luettiin siitä, kun vahingonkärsinyt sai riittävän tiedon sellaisista vahinkoon liittyvistä merkityksellisistä seikoista, jotka olivat olennaisia vahingonkärsineen korvausoikeuden arvioinnin kannalta. Vanhentumista tuli arvioida kunkin vahinkoseuraamuksen osalta erikseen. Ks. KKO:1981-II-149.*

A:n kuljettama auto oli suistunut tieltä 14.2.1997. A oli tehnyt 3.3.2008 vakuutusyhtiölle vahinkoilmoituksen, jossa hän on todennut, että hänelle vuonna 2008 tehdyissä neurologisessa tutkimuksessa ja magneettikuvauksessa oli löydetty niskanikaman revähdyshäiriö ja aivovaurio. Vakuutusyhtiö oli katsonut, ettei vahinkoilmoitusta ollut tehty liikennevakuutuslain 11 §:ssä säädettyssä kolmen vuoden määräajassa ja että A oli siten menettänyt oikeutensa korvaukseen.

Jo ratkaisussa KKO 1981 II 149 korkein oikeus otti sen kannan, että liikennevakuutuslain 11 §:n mukainen määräaika alkaa kulua vasta, kun jotkin oireet on osattu yhdistää liikennevahinkoon. Tässä ratkaisussa korkein oikeus lausui yleisemmin, että liikennevakuutuslain 11 §:n mukainen vanhentumisaika voi eri vammojen ja eri korvausaiheiden osalta alkaa myös eri ajankohdista riippuen siitä, milloin vahingonkärsineellä oli osoitettu olleen riittävät tiedot kunkin vaatimuksensa perusteista. Henkilövahingoissa näitä ovat tiedot vammoista ja niiden syy-yhteydestä vahinkotapahtumaan ja vammoista aiheutuneista korvausaiheista.

Korkeimman oikeuden kanta vastaa velan vanhentumisesta annettua lakia (728/2003) koskevassa hallituksen esityksessä sopimuksenulkoisen vahingonkorvausvastuun osalta lausuttua (HE 187/2002 s.49). Tämänäköinen kehitys lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä on vastoin velan vanhentumislainsäädännön perusajatusta siitä, että suojattava taho on nimenomaan velallinen, jonka intressissä on velan mahdollisimman nopea vanheneminen. Silloin kun velkojana on vahingonkärsijä, on hänen intressiään pidetty kuitenkin painavampana.

KKO 2013:54. *N oli vakuutusyhtiötä vastaan ajamassaan kanteessa vaatinut yhtiön velvoittamista suorittamaan hänelle liikennevakuutuksen perusteella korvauksia ansionmenetyksestä ja hoitokustannuksista. Kanne oli perustunut siihen, että N oli saanut liikenneonnettomuudessa kaula- ja lannerangan retkahdusvammat. Kanne oli pääosin hylätty lainvoimaisella tuomiolla. N haki tuomion purkamista sillä perusteella, että tuomion lainvoimaiseksi tulemisen jälkeen saatu lääketieteellisen selvitys osoitti hänen saaneen liikenneonnettomuudessa myös aivovamman, josta hänelle oli aiheutunut työkyvyttömyys ja hoidon tarve myös sinä aikana, jota koskevalta osalta hänen korvausvaatimuksensa oli aikaisemmalla tuomiolla hylätty. Koska sanottu tuomio ei estänyt N:ää vaatimasta korvauksia uudella kanteella sillä perusteella, että hänelle oli liikenneonnettomuudessa aiheutunut aivovamma, ei hänellä ollut oikeudellista tarvetta saada tuomio puretuksi.*

Ratkaisu jatkaa OK 31 luvun sisältöä kartoittavien ennakkoratkaisujen sarjaa. N oli loukkaantunut onnettomuudessa. Hän vaati vakuutusyhtiöön kohdistamassaan kanteessa korvausta kaula- ja lannerangan retkahdusvammoista. Korvaus koostui työansion menetyksistä ja hoitokustannuksista. Kanne hylättiin lainvoimaisella tuomiolla. Tämän jälkeen N haki korkeimmalta oikeudelta kyseisen tuomion purkamista, koska uusi lääketieteellinen selvitys osoitti hänen saaneen onnettomuudessa aivovamman. Aivovamma puolestaan oli aiheuttanut työkyvyttömyyden ja hoidon tarpeen. Hakemuksessa käytettiin purkuperusteena OK 31:7.1:n 3-kohta. Kohdan perusteella lainvoiman saanut tuomio voidaan purkaa, jos vedotaan seikkaan tai todisteeseen, jota ei ole aikaisemmin esitetty, ja sen esittäminen todennäköisesti olisi johtanut toiseen lopputulokseen. Pykälä kuitenkin kieltää purkamasta tuomiota, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, ettei hän ole voinut vedota kyseiseen seikkaan tai todisteeseen tai hän on muutoin pätevistä syistä jättänyt näin tekemättä.

Korkein oikeus hylkäsi purkuhakemuksen. Se perusteli päätöstään sillä, että aikaisempi tuomio ei muutoinkaan estänyt henkilöä vaatimasta korvauksia uudella perusteella eli aiheutuneen aivovamman perusteella. Korkein oikeus otti kantaa ensin oikeusvoiman ulottuvuuteen, toiseksi tuomion purkamisen edellytyksiin. Korkein oikeus totesi, että pääsääntöisesti tuomion oikeusvoima koskee vain niitä perusteita, joihin on oikeudenkäynnissä tosiasiallisesti vedottu tai joihin olisi voitu vedota. Näin aikaisempi tuomio ei estänyt asianosaista panemasta vireille uutta kannetta sillä perusteella, että hänelle oli liikennevahingossa tullut aivovamma. Tällainen kanne ei korkeimman oikeuden perustelujen mukaan tarkoittaisi samaa asiaa kuin mikä oli jo kertaalleen ratkaistu. Tuomion purkamisen edellytyksiä koskevat perustelut taas rajoittuvat toteamukseen, joiden mukaan asianosaisella ei näillä perusteilla ole oikeudellista tarvetta saada tuomiota puretuksi.

KKO 2013:72. *A:lle oli 16.9.1993 sattuneessa liikenneonnettomuudessa aiheutunut niskan retkahdusvamman. Hän oli vaatinut 3.2.1997 vireille tulleella kanteella liikennevakuutuslain nojalla vakuutusyhtiöltä korvausta työkyvyttömyydestä johtuvasta ansionmenetyksestä 15 prosenttia ansionmenetyksen määrästä 1.3.1995 alkaen. Hovioikeus oli 15.3.2000 antamallaan lainvoimaiseksi jääneellä tuomiolla hyväksynyt kanteen ja velvoittanut vakuutusyhtiön suorittamaan A:n vaatiman korvauksen. A vaati uudella kanteella vakuutusyhtiöltä täysimääräistä korvausta ansionmenetyksestään samasta ajankohdasta lukien. Koska vakuutusyhtiön korvausvelvollisuus ansionmenetyksestä oli aikaisemmallalla tuomiolla ratkaistu lainvoimaisesti, hovioikeuden tuomio esti uuden kanteen tutkimisen.*

Kysymys myös A:n asiamiehenä ensimmäisessä oikeudenkäynnissä toimineen asianajajan vahingonkorvausvastuun vanhentumisesta. (Ään.)

A on vaatinut korvausta liikennevahingosta johtuneen työkyvyttömyyden perusteella sekä työntantajansa tapaturmavakuutusyhtiöltä että liikenneonnettomuuden toisen osapuolen liikennevakuutusyhtiöltä Pohjola Vakuutus Oy:ltä (Pohjola). Kumpikin vakuutusyhtiö on korvauspäätöksissään katsonut, että A:n työkyvyttömyys ei enää alkuvuoden 1995 jälkeen ole johtunut hänen liikenneonnettomuudessa saamistaan vammoista. A:n valitettua tapaturmavakuutusyhtiön korvauspäätöksestä tapaturmalautakunta ei ole muuttanut korvauspäätöstä. Vakuutusosikeus on 24.9.1996 antamallaan päätöksellä hylännyt A:n tapaturmalautakunnan päätöksestä tekemän valituksen. Vakuutusosikeuden päätös oli saanut lainvoiman. Pohjolaa vastaan vireille panemassaan kanteessa A on vaatinut korvausta liikennevahingosta johtuneesta ansionmenetyksestä 1.3.1995 alkaen. A on haastehakemuksessa ilmoittanut perustaneensa vaatimuksensa siihen, että hän oli liikennevahingossa saamansa vamman johdosta menettänyt kokonaan työkykynsä. Ansionmenetyksestä esitetty korvausvaatimus on kuitenkin kanteessa rajoitettu 15 prosenttiin ansionmenetyksen määrästä liikennevakuutuslain ja

tapaturmavakuutuslain mukaisten korvausten yhteensovittamissäännöksiin viitaten. Turun hovioikeus on A:n valituksesta muuttanut 15.3.2000 antamallaan tuomiolla käräjäoikeuden tuomiota ja katsonut selvitettyksi, että A on ollut liikennevahingossa saamiensa vammojen johdosta kokonaan työkyvytön 1.3.1995 lukien. A on hovioikeuden tuomion jälkeen tehnyt uuden korvaushakemuksen tapaturmavakuutusyhtiölle, joka on hylännyt vaatimuksen. Vakuutusosoikeus on hylännyt A:n asiassa tekemän valituksen 30.9.2003 antamallaan päätöksellä, joka on jäänyt lainvoimaiseksi.

A on nyt kysymyksessä olevassa 13.2.2008 vireille panemassaan kanteessa vaatinut ensisijaisesti, että Pohjola veloitetaan suorittamaan hänelle liikennevakuutuslain perusteella täysimääräinen ansionmenetykskorvaus 1.3.1995 alkaen aikaisemmin maksettavaksi tuomitulla määrällä (15 prosenttia ansionmenetyksestä) vähennettynä. Toissijaisesti A on vaatinut, että hänen asiamiehensä aikaisemmissa korvausoikeutta koskeneissa oikeudenkäynneissä toiminut asianajaja S ja Asianajotoimisto L Oy (asianajotoimisto) veloitetaan suorittamaan hänelle vahingonkorvauksena sanottu ansionmenetyksen määrä kokonaan tai siltä osin kuin Pohjolaa ei veloiteta sitä korvaamaan.

A on vaatinut korvauksia työmatkallaan tapahtuneesta liikennevahingosta kahden eri korvausjärjestelmän, tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain perusteella. Nämä korvausjärjestelmät ovat erillisiä, mutta niiden perusteella maksettavat korvaukset sovitetaan yhteen siten, että liikennevakuutuksen perusteella suoritettavasta korvauksesta määrätään tapaturmavakuutuslain 61 §:n 1 momentin mukaisesti vähennettäväksi vahingonkäräjän työnantajan tapaturmavakuutuksesta saman henkilövahingon johdosta mahdollisesti saama korvaus.

Korkein oikeus totesi, ettei oikeusvoimasta eli tuomion sitovasta vaikutuksesta ei ole laissa säännöksiä. Oikeuskäytännössä ratkaistavaksi on jäänyt, voidaanko uuden kanteen perusteella tutkia esimerkiksi samaan perusteeseen nojautuva mutta erilaista oikeusseuraamusta koskeva tai eri oikeustositseikkojen perusteella ajettava mutta aikaisemmassa kanteessa tarkoitettua oikeusseuraamusta koskeva asia. Henkilövahingosta johtuvien korvausvaatimusten osalta on katsottu mahdolliseksi esittää korvausvaatimuksia myös peräkkäisissä kanteissa esimerkiksi silloin, kun samasta vahingonkotiapahtumasta aiheutuvat kaikki eri vahingot eivät ole olleet tiedossa tai selvitettävissä vielä ensimmäisen kanteen vireillepanohetkellä.

KKO totesi, että kanteen muuttaminen ei lähtökohtaisesti ole sallittua, mutta oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella kantajalla on kanteenmuutoksiellon estämättä oikeus esittää asiassa uusikin vaatimus, mikäli se johtuu olennaisesti samasta perusteesta kuin alkuperäinen kannevaatimus. Näin ollen aikaisemman tuomion oikeusvoimavaikutus ulottuu yleensä sellaisiin uusiin vaatimuksiin, jotka kanteenmuutoksiellon estämättä olisi voitu tutkia jo aikaisemmassa oikeudenkäynnissä.

KKO katsoi, että A olisi lakisäätöisen tapaturmavakuutusjärjestelmän ensisijaisuuden estämättä voinut jo ensimmäisessä oikeudenkäynnissä vaatia Pohjolalta täyttä korvausta ansionmenetyksestä. A:n korvausvaatimuksen perusteena jo ensimmäisessä oikeudenkäynnissä on ollut se, että hän oli liikenneonnettomuuden seurauksena menettänyt työkykynsä kokonaan ja pysyvästi. Tällä perusteella myös hovioikeus on hyväksynyt kanteen. Tämän vuoksi A:n esittämällä väitteellä hänen terveydentilansa huonontumisesta hovioikeuden tuomion jälkeen ei ole merkitystä ensimmäisen tuomion oikeusvoimavaikutusta arvioitaessa.

KKO katsoi, ettei asiassa ollut ilmennyt, että A:lla olisi ollut mitään perusteltua syytä olla esittämättä nyt kysymyksessä olevassa asiassa esittämänsä korvausvaatimusta ansionmenetyksestä jo samojen asianosaisten välillä käydyssä ensimmäisessä oikeudenkäynnissä. Näin ollen hovioikeuden 15.3.2000 antama lainvoimainen tuomio esti uudessa kanteessa Pohjolaan kohdistetun vaatimuksen tutkimisen.

A oli hakenut myös vahingonkorvausta asiamiehensä ensimmäisessä oikeudenkäynnissä toimineelta asianajaja S:ltä.

Korkein oikeus totesi, että tapaukseen sovellettiin vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 2 kohtaa, jonka mukaan vahingonkorvauksen tai muun hyvityksen vanhentumisaika alkaa kulua asiamiehen, edustajan tai muun toimeksisaajan tekemään virheeseen tai laiminlyöntiin perustuvassa vahingonkorvauksessa siitä, kun toimeksisaaja on tehnyt tilityksen tai, jollei vahingonkorvauksen peruste käy ilmi tilityksen tiedoista, siitä kun päämies on havainnut virheen tai laiminlyönnin taikka hänen olisi pitänyt se havaita. Vanhentumislain 21 §:n siirtymäsäännöksen mukaan vanhentumislakia sovelletaan myös velkaan, jonka oikeusperuste on syntynyt ennen lain 1.1.2004 tapahtunutta voimaantuloa. Velka vanhentuu kuitenkin mainitun lain nojalla aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta, jollei kyseinen velka myös aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaan vanhentuisi tätä ennen.

KKO viittasi vanhentumislakiin ja sen esitöihin ja totesi, että vanhentumislain 7 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvauksen tai muun 1 momentissa tarkoitetun velan vanhentuminen on katkaistava ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut sopimusrikkomuksesta taikka vahinkoon johtaneesta tai edun palautuksen perustana olevasta tapahtumasta. Jollei vaatimusta ole esitetty kymmenen vuoden kuluessa vahinkotapahtumasta, korvausvaatimus vanhenisi, vaikka vahinko ei olisi ilmennyt tätä ennen tai sen ilmenemisestä olisi kulunut vähemmän kuin yleensä noudatettavat kolme vuotta (HE 187/2002 vp. s. 20).

A oli perustanut S:ään ja asianajotoimistoon kohdistamansa vahingonkorvausvaatimuksen siihen, että S:n olisi tullut jo korvauskanteen Pohjola vastaan nostaessaan vaatia liikennevakuutuslain perusteella 15 prosenttiin rajoitetun vaatimuksen sijasta täyttä ansionmenetykskorvausta. A katsoi, että hän oli voinut arvioida asiamiehensä toimintaa vasta sen jälkeen, kun S oli 9.7.2007 ilmoittanut hänelle Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisusta jättää A:n valitus tutkimatta.

A on esittänyt S:lle ja asianajotoimistolle vaatimuksensa toimeksiantoa täytettäessä aiheutetun vahingon korvaamisesta 16.10.2007 saapuneella kirjeellä. Esitetyn selvityksen mukaan toimeksianto oli päättyneet kesällä 2007 S:n ilmoitettua ihmisoikeustuomioistuimen asiaan liittyvästä päätöksestä. Korkein oikeus toteaa, että asiassa oli arvioitava, oliko vanhentumisen katkaiseminen tapahtunut ennen mainitun lain 7 §:n 2 momentissa säädetyn enimmäisajan kulumista umpeen.

KKO katsoi, että A:n kanteen perusteena olevaan vahinkoon johtaneen tapahtuman ajankohtana on lähtökohtaisesti luontevaa pitää sitä hetkeä, jolloin A:n Pohjolaan kohdistama ensimmäinen kanne on 3.2.1997 pantu käräjäoikeudessa vireille haastehakemuksella, jonka S A:n mukaan oli laatinut taitamattomasti rajoittamalla korvausvaatimuksen 15 prosenttiin ansionmenetyksen määrästä. Tämä on ollut asiamiehen huolellisuusveloitteen täyttämisen kannalta ratkaiseva toimi, josta A:n väittävä vahinko oli aiheutunut.

Asianajaja S:n virheelliseksi väitetyn toiminnan ajankohdasta Korkein oikeus totesi, että asiamiehen virhe on ilmennyt haastehakemukseen kirjattuna korvausvaatimuksena, jonka määrän rajoittaminen ei ole perustunut lakiin. Tällä tavoin esitetty korvausvaatimus on perustunut haastehakemuksen laadista edeltävään S:n oikeudelliseen harkintaan siitä, minkä laajuisen vaatimuksen A voisi liikennevakuutuksen perusteella esittää. S:n on esittäessään tällä tavoin laaditun haastehakemuksen oikeudelle katsottava hoitaneen tämän osuuden toimeksiannosta loppuun. Ne oikeudelliset perusteet, joilla S:n tekemää ratkaisua on sittemmin väitetty virheelliseksi, ovat jo tällöin olleet olemassa. Muuta vanhentumislaisissa tarkoitettua sopimusrikkomusta tai vahinkoon johtanutta haastehakemuksen esittämisen jälkeistä muuta tapahtumaa, johon vanhentumisen alkamishetki voitaisiin kytkeä, ei asiassa ole osoitettavissa. Korkein päätyy siihen, että S:ään ja asianajotoimistoon kohdistetun korvausvaatimuksen perusteena oleva vahinkoon johtanut tapahtuma on ollut vakuutusyhtiöön kohdistetun kanteen vireilletulohetki. Näin ollen vanhentuminen oli katkaistu vasta yli kymmenen vuoden kuluttua vahinkoon johtaneesta tapahtumasta ja korvausvaatimus oli vanhentunut.

KKO 2015:53 *K oli törmännyt kuljettamallaan moottoriajoneuvolla moottoritiellä valopylvääseen siten, että pylväk oli kaatunut osin vastaan tulevien ajokaistalle. PS oli kuljettamallaan autolla törmännyt tiellä olleeseen pylväeseen. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevin perustein syy-yhteys törmäysten välillä ei ollut katkennut. MS:llä oli auton omistajana oikeus korvaukseen K:n liikennevakuutuksesta.*

Vakuutusyhtiö oli evännyt korvauksen sillä perusteella, että syy-yhteys K:n valopylvääseen törmäymisen ja PS:n kuljettamalle ajoneuvolle aiheutuneen vahingon välillä oli katkennut. Käräjäoikeus oli katsonut syy-yhteyden olevan olemassa. Hovioikeus oli päättänyt vastakkaiselle kannalle ja hylännyt kanteen.

Korkeimman oikeuden ratkaisu on linjassa jo 1960-luvulla annetun ratkaisun KKO 1967 II 111 kanssa. Korkein oikeus mainitsi syy-yhteyden voivan katketa, jos vahingon syynä arvioidaan olleen jonkin muun seikan kuin ajoneuvon liikenteeseen käyttämisen. Myös vahingonkärsijän oma toiminta tai passiivisuus vahingon torjumisessa voi olla huomioon otettava seikka. Se sijaan pelkästään ajan kuluminen ei korkeimman oikeuden mukaan katkaise syy-yhteyttä. Auton vahingoille ei ollut tässä tapauksessa esitetty muuta riittävää syytä kuin K:n törmäminen valopylvääseen. PS:n kuljettama ajoneuvo ei olisi vaurioitunut, ellei K olisi törmännyt pylväeseen. Syy-yhteyden arvioimisessa ei voida antaa merkitystä sille, että valaisinpylväs oli ollut kaatuneena jo PS:n saapuessa paikalle. Korkein oikeus katsoi, että kun vahinko oli selvästi aiheutunut ajoneuvon käyttämisestä liikenteeseen ja kun muuta tähän kuulumatonta seikkaa ei ollut osoitettavissa vahingon syyksi, ei liikennevakuutuslain 1.1 §:n tarkoitusta vastaa tulkinta, jonka mukaan korvattaviksi katsottaisiin vain liikennevahingot, joissa ajoneuvo itse käytöllään, sijainnillaan tai laadullaan olisi välittömästi vahingon syy.

Tieliikennelain 23.1 § asettaa suuret tilannenopeutta koskevat vaatimukset ajoneuvon kuljettajalle. Tämä säännös yhdessä vahinkoa kärsineen myötävaikutusta koskevan liikennevakuutuslain 8.2 §:n kanssa rajaa vakuutusyhtiön korvausvastuun ulottuvuutta. Toisaalta tieliikennelain mukainen ajoneuvon pysäyttämisaatimus ei koske ennalta arvaamattomia tilanteita. Korkein oikeus ulotti enakoitavuusaatimuksen myös ajonopeuden alentamiseen. Korkein oikeus katsoi, etteivät PS:n oma tuottamus, liikennesääntöjen vastainen kulku tai ajoneuvon puutteellinen kunto olleet myötävaikutaneet vahingon syntymiseen ja näin ollen auton omistaneella MS:llä oli liikennevakuutuslain 8.1 §:n nojalla oikeus saada vaatimansa korvaus K:n liikennevakuutuksesta.

Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus

KKO 2011:44 *A oli altistunut poliisin työssään ampumarjoituksissa laukausselulle. A:lla oli sittemmin todettu kummassakin korvassa sisäkorvatyypinen kuulonalenema. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla katsottiin, että kuulonaleneman todennäköisenä pääasiallisena syynä oli laukausselut, kun muut mahdolliset kuulonaleneman aiheuttaneet tekijät, ennen kaikkea ikähuonokuuloisuus, voitiin syy-yhteyttä arvioitaessa sulkea pois. A:lla oli siten oikeus korvaukseen kuulonalenemasta ammattitautina.*

A oli osallistunut vuodesta 1975 alkaen pakollisiin ampumarjoituksiin ja altistunut silloin laukausselulle. Vuoden aikana ammutut laukausselut olivat alussa muutamia kymmeniä, myöhemmin 100–200. A oli ilmoittanut saaneensa vuonna 1988 käyttöönsä kuulonsuojaimet.

Korkein oikeus totesi, että ammattitautiasetuksen (1988/1347, kumoutunut 1.1.2016 alkaen uuden työtapaturma- ja ammattitautilain 459/2015 myötä) 3 §:n nojalla sisäkorvatyypisen kuu-

lonaleneman ja työssä tapahtuneen meluallistuksen välillä vallitsee lähtökohtaisesti syy-yhteys. Korkein oikeus totesi, että lääketieteellisen tietämyksen perusteella laukausmelun kaltainen impulssimelu on kuulolle haitallisempi kuin tasainen melu ja impulssimelun tiedetään aiheuttavan kuulonalenemaa. Lisäksi oli otettava huomioon, että kuulonsuojainten vaimennuskyky voi heikentyä olennaisesti, jos suojaimia ei käytetä oikein. A:n uskottavana pidetyn selvityksen mukaan hän oli käyttänyt ammunnoissa sekä silmälasia että turvallisuuksista tarpeellisia suojalaseja. Molempien lasien sangat olivat kuulonsuojainten alla. Tällöin suojaimien ja korvan väliin oli jäänyt rako, joka oli heikentänyt suojainten suojausvaikutusta. Korkein oikeus piti todennäköisenä, että kerrottu suojaustapa oli riittämätön suojaamaan A:n kuuloa terveydelle haitalliselta melulta.

A:n korvausvaatimus oli hylätty valtiokonttorissa, tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnassa ja vakuutus-oikeudessa. Perusteena oli erityisesti se seikka, että A:n kuulovamman oli todettu pahentuneen vielä kuulosuojainten käyttöönoton jälkeenkin. Suurimmassa osassa käytössä olleista lääkärintulosten kuulosuojainten käyttöön ottoa pidettiin kuitenkin työperäisenä. Korkein oikeus katsoi, että ikäkuuloisuus oli saattanut olla osasy syy A:n kuulonalenemalle, mutta kokonaisuutena ne seikat joiden perusteella ikäkuuloisuuden voitaisiin katsoa olevan pääasiallisena syynä eivät olleet kuitenkaan niin painavia kuin ne syyt, jotka puolsivat meluvammaa kuulonaleneman syynä. Asiassa oli esitetty uskottava selitys meluallistuksen jatkumiselle ja kuulonaleneman pahentumiselle senkin jälkeen, kun A on alkanut käyttää ammunnoissa kuulosuojaimia. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon myös Valviran ja sen asiantuntijoiden kannanotoista ilmenevät seikat ikähuonokuuloisuutta ei voida pitää kuulonaleneman todennäköisimpänä pääasiallisena syynä. Korkein oikeus katsoi, että A:n kuulonaleneman vaihtoehtoisten tekijöiden tultua edellä kerrotuilla perusteilla poissuljetuiksi oli hänen työssään esiintynyttä laukauksista johtuvaa melua pidettävä kuulonaleneman todennäköisenä pääasiallisena syynä. A:lla oli siten oikeus korvaukseen kuulonalenemasta ammattitautina.

KKO 2012:12 *A oli joutunut työtapaturmaan, jossa jännitystilasta vapautunut vesijohtoputki oli iskeytynyt voimakkaasti kasvojen alueelle. Kysymys siitä, oliko tapaturmassa aiheutunut niskan retkahdusvamma ja olivatko A:n pitkittyneet niskavaivat sekä masennus syy-yhteydessä tapaturmaan. Ks. KKO:2011:69*

A oli iskun seurauksena ollut hetkellisesti tajuton, eikä hänellä ollut muistikuvia tapahtumasta. Hänellä oli todettu poskiluun murtuma ja hänellä oli heti tapaturman jälkeen esiintynyt kaularangan kipua. A:lla oli sittemmin ollut niskakivun lisäksi laaja-alaisia oireita ja hän oli kärsinyt myös masennuksesta.

Korkein oikeus viittasi piiskaniskuvamma koskeneeseen ratkaisuunsa KKO 2011:69, jossa se oli katsonut masennuksen olevan korvaukseen oikeuttavassa syy-yhteydessä työtapaturmassa aiheutuneeseen vammaan ja siitä aiheutuneeseen pitkäaikaiseen ja ankaraan kiputilaan. Tässä tapauksessa korkein oikeus katsoi, että A:lle oli aiheutunut tapaturmasta niskan retkahdusvamma, ja se velvoitti aiemmista oikeusasteista poiketen vakuutusyhtiön maksamaan A:lle korvausta niskavaivoista myös 31.3.2007 jälkeen. Sen sijaan muiden fyysisten vaivojen ja masennuksen osalta oikeutta korvaukseen ei korkeimman oikeuden mukaan ollut.

Käsillä olevassa tapauksessa niskan retkahdusvammassa aiheutuneet pitkittyneet kivut olivat saattaneet aiheuttaa, ylläpitää ja vahvistaa A:n masennusta. A:lla oli kuitenkin jo ennen tapaturmaa ollut erilaisia terveysongelmia, jotka saattoivat vaikuttaa hänen pitkittyneeseen kiputilaansa niskan retkahdusvammasta ohella. Korkein oikeus katsoi, että masennukselle oli muitakin kuin A:n terveydentilaan liittyviä syitä. Näin ollen korkein oikeus päätyi katsomaan, ettei A:n masentuneisuus todennäköisesti ollut tapaturman seurausta kuin osittain. Muiden tekijöiden osuus ei ollut niin merkityksellinen,

että masennuksen voitaisiin katsoa olevan tapaturmakorvaukseen oikeuttavassa syy-yhteydessä sattuneeseen työtapaturmaan.

KKO 2012:92 *Varusmiehen polvilumpio oli palvelukseen sisältyneessä suunnistusharjoituksessa mennyt sijoiltaan. Valtiokonttori sekä tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutus-oikeus olivat hylänneet varusmiehen sotilastapaturmalakiin perustuvan korvausvaatimuksen, koska hänen ensi vaiheessa esittämänsä vammautumisen tapahtumista koskevan kuvauksen mukaan hänelle ei ollut sattunut sotilastapaturmalaisissa tarkoitettua tapaturmaa. Kysymys siitä, oliko varusmiehelle sattunut tapaturma ja erityisesti siitä, mikä merkitys tämän arvioinnissa voitiin antaa tapahtumista aluksi annetulle kuvaukselle muun asiassa esitetyn selvityksen ohella.*

Tapaus muistuttaa ratkaisua KKO 2012:73 siinä, että molemmissa oli kyse vakuutetun eri vaiheissa antamien selvitysten merkityksestä tapaturmakorvaukselle. Molemmissa ratkaisuissa korkein oikeus katsoi, ettei korvausvaatimusta tule hylätä vain sillä perusteella, että vakuutettu on muuttanut kertomustaan jollakin tavoin. Yhteistä tapauksille oli myös se, että korkein oikeus piti myöhemmästä kuvausta aikaisempaa luotettavampana, koska lääketieteellinen näyttö tuki sitä.

Korkein oikeus piti erilaisten kuvausten ristiriitaa polven vääntymisen osalta vain vähäisenä. Lisäksi alkuvaiheen kuvaukset vamman aiheutumisesta olivat niukat eikä A ollut osannut kuvata tapaturmaa vakuutuskielillä. Lääketieteellinen selvitys A:n polvesta, vammasta ja tällaisten vammojen syntytaivoista tuki sitä, että vamman oli aiheuttanut ulkoinen tekijä. Korkeimman oikeuden mukaan tapahtumakuvauksen täsmentymistä ei voitu pitää epäluotettavana. A:lla ei ollut todettu sellaisia rakenteellisia tekijöitä, jotka olisivat voineet aiheuttaa polvilumpion sijoiltaanmenon, mikä yhdessä vammasta esitetyn lääketieteellisen selvityksen kanssa osoitti, että polvilumpion sijoiltaanmeno oli kuvatus tapaturman aiheuttama ja A:lla oli näin ollen oikeus sotilastapaturmalaisissa määritellyn korvaukseen.

KKO 2012:97 *A oli 21.1.2009 työssään yksin nostanut noin 90 kilon painoista henkilöä saman päivän aikana eri yhteyksissä useamman kerran pyörätuoliin ja siitä pois. A:n vasen ranne oli kipeytynyt. Siinä oli myöhemmin todettu ranteen kyynärluun puoleisen ojentajajänteen (ECU-jänne) sijoiltaanmeno ja CRPS-kipuoireyhtymä. Ranteen ECU-jänne oli leikkauksessa 13.1.2010 kiinnitetty paikoilleen. Korkein oikeus katsoi, että A:n nostoliikkeissä oli ollut kysymys työliikkeestä. Kysymys siitä, oikeuttivatko A:lla todetut ECU-jänteen vamma ja CRPS-kipuoireyhtymä työliikkeen seurauksena tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen ja mikä merkitys tässä arvioinnissa oli sillä, että kipuoireyhtymä osaltaan johtui jännevamman hoidosta.*

Tapaturmavakuutuslain (kumottu lailla 459/2015) 1.1 §:n ja 4.1 §:n nojalla työntekijällä on oikeus saada sanotun lain mukaista korvausta häntä kohdanneen työtapaturman aiheuttamasta vammasta tai sairaudesta. Korkein oikeus totesi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tapaturmalla tarkoitetaan äkillisen, ennalta arvaamattoman ja ulkoisen tekijän aiheuttamaa vahinkotapahtumaa ja se viittasi esimerkkeinä ratkaisuihinsa KKO 1998:153 ja KKO 2006:83. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, ettei A:lle aiheutunut vamma ollut ulkoisen tekijän aiheuttama ja ettei tapaturmaa ollut sattunut. Tapaturmavakuutuslain 4.2 §:ssä listataan vammoja, jotka korvataan työtapaturmina, vaikka ne eivät syntyvaltaaltaan täytä tapaturman määritelmää. 4.2 §:n 7 kohta koskee ns. työliikekipeytymistä. Kohdan perusteella työliikkeen aiheuttama ja muusta viasta, vammasta tai sairaudesta johtumaton lihaksen tai jänteen kipeytyminen voidaan katsoa työtapaturman aiheuttamaksi, jos vamma on syntynyt lyhyehkönä, enintään yhden vuorokauden pituisena ajanjaksona. Korvauksen edellytyksenä on lisäksi, ettei kipeytymistä korvata ammattitautina. A:n tapauksessa kyse ei ollut kipeytymisestä vaan repeämisestä, mutta korkein

oikeus totesi, että oikeuskäytännössä lihaksen tai janteen repeytyminen on rinnastettu kipeytymiseen (esimerkiksi KKO 2010:76, ks. myös KKO 1998:153 ja KKO 2002:7).

Korkein oikeus totesi, että A:n kyseinä tapahtumapäivänä suorittamat nostoliikkeet olivat sekä hoitavien lääkäreiden että Valviran asiantuntijan mukaan olleet mekanismiltaan ja voimakkuudeltaan sopivia aiheuttamaan vasemman janteen sijoiltaanmenon. Tapauksessa ei ollut myöskään esitetty selvitystä sellaisesta A:n vasemman ranteen rakenteellisista tekijöistä, jotka olisivat provosoineet janteen sijoiltaanmenoa, eikä siitä, että A:lla olisi ollut ranteen kipuoireita ennen tapaturmaa. Korkein oikeus katsoi, että A:n vasemman ranteen kyynärluun puoleisen ojentajajanteen kipeytyminen ja sijoiltaanmeno olivat todennäköisesti aiheutuneet A:n 21.1.2009 suorittamien työliikkeiden seurauksena, ja ne siten oikeuttivat tapaturmavakuutuslain nojalla korvaukseen.

Myös CRPS-arvion osalta korkein oikeus viittasi näyttökysymyksiin ja totesi, ettei asiassa ollut esitetty vaihtoehtoista vahinkotapahtumaa eikä lääketieteellisesti perusteltua syytä, josta CRPS-oireyhtymä olisi voinut aikaisemmin oireettomaan ranteeseen syntyä. A:lle suoritettu ranneleikkaus, jolla saattoi olla osaltaan vaikutusta kipuoireyhtymän syntymiseen, oli ollut perusteltu työliikkeen aiheuttaman ranteen kiputilan selvittämiseksi. Korkein oikeus katsoi olevan perusteltua arvioida työliikkevammojen seurannaisvammoja ja hoitokomplikaatioita samoin kuin varsinaisten tapaturmavammojen seurannaisvammoja ja hoitokomplikaatioita. Näin ollen myös CRPS-oireyhtymä katsottiin korvattavaksi.

Korkeimman oikeuden ratkaisu merkitsee sitä, että seurannaisvammat ja vammojen hoitokomplikaatiot tulevat korvattaviksi lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta myös silloin, kun kyse ei ole varsinaisesta tapaturman määritelmän täyttävästä vaan tapaturmavakuutuslain 4.2 §:ssä tarkoitettuista vuorokauden kuluessa syntyvistä vammoista. Korkein oikeus on aikaisemmin (ks. KKO 2006:83) tehnyt eron varsinaisten tapaturmien ja 4.2 §:ssä tarkoitettujen vammojen välillä silloin, kun kyse on vamman tai sairauden olennaisesta pahenemista koskevan tapaturmavakuutuslain 4.4 §:n soveltamisesta. Tässäkin ratkaisussa korkein oikeus lausui selvästi sen seikan, että vakuutusyhtiön on esitettävä näyttö siitä, että oireet on aiheuttanut jokin tapaturmasta riippumaton vika tai sairaus. Tapaturmavakuutuslaki kumottiin 1.1.2016 työtapaturma- ja ammattitautilailla (459/2015), jolla oikeus- ja korvauskäytännön varassa olevia tulkintoja ja periaatteita kirjattiin lakiin.

KKO 2013:7. *A oli saanut 20.6.2006 sattuneessa tapaturmassa vammoja, joista oli jäänyt voimakas ja pitkäkestoinen kiputila. A:lle oli kehittynyt kipujen aikana masennus. Myös psykososiaaliset tekijät olivat kuormittaneet hänen elämäntilanteensa tapaturman jälkeen. Kysymys masennuksen syy-yhteydestä tapaturmaan.*

A:lle oli työtapaturman jälkeen riidattomasti kehittynyt masennus. Tapauksessa ongelmana oli se, johtuiko masennus tuosta työtapaturmasta, A:n kuormittavasta elämäntilanteesta vai näiden yhdistelmästä ja oliko masennuksen syy-yhteys tapaturmaan sellainen, että A:lla oli oikeus tapaturmakorvaukseen. Tapaturmavakuutuslain (608/1948) 1.1 ja 4.1 §:n nojalla työntekijällä on oikeus saada korvausta häntä kohdanneen työtapaturman aiheuttamasta vammasta tai sairaudesta. Laista ei kuitenkaan ilmene, millaista tapaturman osuutta tai todennäköisyyden astetta korvaukseen oikeuttavalta vammalta tai sairaudelta edellytetään. Korkein oikeus totesi, että oikeuskäytännössä vamma tai sairaus on yleensä katsottu tapaturman aiheuttamaksi silloin, kun tapaturman ja vamman tai sairauden välillä on lääketieteellisesti arvioiden todennäköinen syy-seuraus-suhde. Korkein oikeus viittasi aikaisemmissa ratkaisuisaan (KKO 2011:69 ja KKO 2012:12) toteamaansa seikkaan siitä, että masennustilojen tiedetään olevan monitekijäisiä sairauksia, joiden syntyyn liittyy biologisia, psykologisia ja sosiaalisia vaaratekijöitä.

Tapauksessa käytössä olleen Valviran asiantuntijan mukaan työtapaturman ja sen jälkeen kehittyneiden masennusoireiden välinen syy-yhteys oli mahdollinen, mutta Alla oli samanaikaisesti ollut muitakin pitkäkestoisia psykososiaalisia tekijöitä, jotka olivat todennäköisesti vaikuttaneet hänellä todettuun masennusoireistoon. A itse katsoi, että myös asiantuntijalausunnossa mainitut muut psykososiaaliset tekijät johtuivat työtapaturmasta. Vakuutusyhtiö puolestaan vetosi lääketieteelliseen kokemusperäiseen tietämykseen ja piti sen perusteella todennäköisenä, että A:n masennusoireisto oli vain osittain työtapaturman seurausta, eikä muita tekijöitä voitu pitää sillä tavalla merkityksettömänä, että A:n masennuksen voitaisiin katsoa olevan korvaukseen oikeuttavassa syy-yhteydessä työtapaturmaan.

Korkein oikeus totesi, että A:lla on ollut tapaturman seurauksena invalidisoiviksi luonnehdittuja pitkäkestoisia kipuja ja että oikeuskäytännössä on todettu kovien pitkäkestoisten kipujen voivan aiheuttaa, ylläpitää ja vaikeuttaa masennusta. Lisäksi korkein oikeus kiinnitti huomiota A:n masennuksen ilmenemisajankohtaan, joka oli ajallisessa yhteydessä työtapaturmaan. A:lla ei myöskään ollut todettu masennusta tai muitakaan psyykkisiä oireita ennen tapaturmaa. Muiden tekijöiden mahdollisesta vaikutuksesta tapaturmaan korkein oikeus totesi, että vaikka A:lla oli ollut lähipiirissään ja ihmissuhteissaan ristiriitaitilanteita ja hänen elämäntilanteensa oli ollut kuormittava, ei kuitenkaan ollut ilmennyt, että vastaavia ongelmia olisi esiintynyt jo ennen tapaturmaa tai että ne olisivat syntyneet tapaturmasta riippumattomista syistä. A:n mahdollisesta poikkeuksellisesta depressioalttiudesta ei ollut näyttöä. Korkein oikeus päätyi pitämään epätodennäköisenä, että muut kuin tapaturmaan liittyneet tekijät olisivat näissä olosuhteissa aiheuttaneet A:lla tapaturman jälkeen todetun vaikeasteisen masennusoireiston. Kokonaisharkinnassaan korkein oikeus päätyi siihen, että A:n masennus oli todennäköisesti seurausta työtapaturmasta, joten hänellä oli sen johdosta oikeus tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen.

KKO 2013:8 A oli 31.5.2008 pyöräillessään työstä kotiin kaatunut ja loukannut olkapäänsä. Olkapäähän oli 14.10.2008 todettu kehittyneen niin sanottu jäätynyt olkapää. Kysymys siitä, oliko jäätynyt olkapää syy-yhteydessä työtapaturmaan. Kysymys myös vakuutusoikeuden perusteluvollisuudesta.

A oli työmatkalla 31.5.2008 kaatunut pyörällä ja loukannut olkapäänsä. Vakuutusyhtiö oli maksanut A:lle tapaturmavakuutuslain nojalla korvauksia olkapään ruhje- ja venähdysvammasta sekä nivelkapselivauriosta 30.4.2009 saakka. Olkapäähän oli 14.10.2008 todettu kehittyneen niin sanottu jäätynyt olkapää. Vakuutusyhtiö katsoi, etteivät A:n työkyvyttömyys ja sairaanhoidon tarve 30.4.2009 jälkeen enää johtuneet edellä mainituista korvattavista vammoista vaan A:lla todetuista jäätyneestä olkapäästä, määrittelemättömästä hermosärystä sekä rannekanavaoireistosta, joita vakuutusyhtiö piti tapaturmasta riippumattomina. A haki muutosta tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnassa, joka katsoi jäätyneen olkapään olevan syy-yhteydessä sattuneeseen tapaturmaan ja määräsi vakuutusyhtiön suorittamaan siitä korvausta. Vakuutusoikeus kuitenkin kumosi lautakunnan päätöksen jäätyntä olkapäätä koskevalta osalta, sillä se katsoi jäätyneen olkapään johtuvan todennäköisemmin tapaturmasta riippumattomista sisäsyntyisistä syistä.

Korkeimmassa oikeudessa oli kyse A:n oikeudesta korvaukseen jäätyneestä olkapäästä. Korkein oikeus totesi, ettei vakuutusoikeus ollut tarkemmin perustellut sitä, miten se oli saman selvityksen perusteella tullut toisenlaiseen johtopäätökseen kuin tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta. Näin ollen vakuutusoikeuden päätöksessä ei ollut sellaisia riittäviä perusteluja, joiden nojalla asianosaiset ja muutoksenhakutuomioistuin voisivat arvioida ratkaisun oikeellisuutta. Viivytyksen välttämiseksi KKO otti kuitenkin asian ratkaistavakseen palauttamatta sitä vakuutusoikeuteen.

Tapaturmavakuutuslain (608/1948) 1.1 ja 4.1 §:n nojalla työntekijällä on oikeus saada korvausta häntä kohdanneen työtapaturman aiheuttamasta vammasta tai sairaudesta. Laissa ei oteta kantaa siihen, mitä aiheuttamisella tarkoitetaan, mutta korkein oikeus totesi, että oikeuskäytännössä vamma tai sairaus on yleensä katsottu tapaturman aiheuttamaksi silloin, kun tapaturman ja vamman tai sairauden välillä on lääketieteellisesti arvioiden todennäköinen syy-seuraus-suhde. Tässäkin tapauksessa KKO korosti, että syy-yhteysarviointi on pohjimmiltaan oikeudellista harkintaa ja lääketieteellisen selvityksen ohella huomioidaan muitakin seikkoja (ks. KKO 2012:73 kohta 5, KKO 2013:7 kohta 11). Korkein oikeus mainitsi myös, että vakuutuskorvauksissa merkitystä on myös vakuutuslainsäädännön periaatteilla, joilla pyritään vakuutustapahtumien yhdenmukaiseen käsittelyyn ja johdonmukaiseen korvauslinjaan.

Tapauksessa A:ta hoitaneet lääkärit olivat pitäneet jäätynyttä olkapäätä posttraumaattisena muutosena. Korkein oikeus totesi, että lääketieteellisen kirjallisuuden mukaan jäätynyt olkapää voi syntyä vamman seurauksena, mutta myös ilman tunnettua syytä. Korkein oikeus viittasi ratkaisuunsa KKO 2010:65 ja totesi, että tapaturmavakuutuskorvaukseen oikeuttava syy-yhteys voi syntyä silloinkin, kun vamma tai sairaus ei ole seurausta suoraan itse tapaturmasta vaan siitä syntyneestä vammasta tai sairaudesta. Jäätyneen olkapään yhteyden tapaturmaan tulee olla ilmeinen ja ajallisesti lyhyt, jotta oikeus tapaturmavakuutuskorvaukseen voisi syntyä. Esimerkiksi yli vuoden normaalisti parantuneen ruhjevamman jälkeen ilmennyt jäätynyt olkapää olisi tulkittava muusta kuin tapaturmasta johtuneeksi. A:n tapauksessa jäätynyt olkapää oli diagnosoitu noin puoli vuotta tapaturman jälkeen, ja jo sitä ennen hoitava lääkäri oli epäillyt, että A:lle oli kehittymässä posttraumaattinen jäätynyt olkapää.

Korkeimman oikeuden ratkaisu perustui useiden muiden viimeaikaisten ratkaisujen tapaan siihen, että A:n jäätynyt olkapää sopi yleisen lääketieteellisen tiedon ja A:ta koskevan lääketieteellisen selvityksen perusteella olemaan syy-yhteydessä työtapaturmaan. Vamma oli myös ilmennyt suhteellisen pian tapaturman jälkeen. Vaikka lääketieteellisen tietämyksen mukaan jäätynyt olkapää voi johtua muustakin syystä kuin tapaturmasta, tässä tapauksessa ei ollut esitetty muita syitä, jotka olisivat voineet aiheuttaa tai myötävaikuttaa A:n jäätyneen olkapään syntymiseen. Vakuutusyhtiö oli vain viitannut yleisesti tapaturmasta riippumattomaan sairauteen, ei mihinkään juuri A:lla olevaan sairauteen. Vakuutuslainsäädännön ei puolestaan ollut maininnut niitä tekijöitä, joiden perusteella se oli katsonut jäätyneen olkapään aiheutuneen sisäsyntyisistä syistä. Näin ollen korkein oikeus katsoi, että A:n jäätyneellä olkapäällä oli niin ilmeinen ja ajallisesti lyhyt yhteys hänelle sattuneeseen työtapaturmaan, että jäätynyt olkapää oli todennäköisesti aiheutunut tapaturman seurauksena. A:lla oli siten sen johdosta oikeus tapaturmavakuutuslain mukaisiin korvauksiin.

KKO 2013:29. *Keihäänheittäjällä oli urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain mukainen vakuutus. Vakuutusyhtiö oli maksanut hänelle korvauksia sairaanhoitokuluista kahdeksan eri vahinkotapahtuman johdosta. Vakuutettu oli sittemmin hakenut vakuutusyhtiöltä tapaturmavakuutuksessa tarkoitettua tapaturmaeläkettä sillä perusteella, että hän oli tullut vahinkotapahtumien yhteisvaikutuksen vuoksi kykenemättömäksi jatkamaan kilpauraansa. Kysymys vakuutetun oikeudesta korvaukseen.*

Ammattilaiskeihäänheittäjä A oli ollut vuodesta 2000 alkaen vakuutettuna urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain (575/2000) mukaisella vakuutuksella. A oli kärsinyt useista loukkaantumisista. Vakavimpia olivat heittokäden olkapää- ja kyynärpäävammat sekä molempien polvien vammat. Osaan loukkaantumisista olivat vaikuttaneet harjoituksissa ja kilpailuissa sattuneet kaatumiset ja muut äkilliset tapaturmat. Vakuutusyhtiö oli korvannut A:lle näiden ja eräiden muiden vammojen sairaanhoitokuluja. A haki 26.7.2006 vakuutusyhtiöltä tapaturmaeläkettä ilmoittaen, että hänen urheilu-

uransa oli päättynyt urheiluvammojen yhteisvaikutuksesta. Vakuutusyhtiö hylkäsi hakemuksen katsoen, ettei mikään A:lle sattuneista tapaturmista ollut yksinään aiheuttanut pysyvää työkyvyttömyyttä, vaan tämä oli johtunut tapaturmasuojan ulkopuolelle jäävistä rasitusvammoista ja sairauseräisistä tekijöistä.

KKO totesi ensinnäkin, että A:lle heittoliikkeessä 1.7.2001 aiheutunut heittokäden olkapäävamma oli saatu hoidetuksi jo samana vuonna siten, ettei se voinut aiheuttaa A:n uran päättymistä. Myöskään heittokäden kyynärpäävamma ei KKO:n mukaan ollut riittävä tapaturmaeläkkeeseen, vaikka tähän vammaan oli vaikuttanut A:n kaatuminen 8.4.2002 juoksuharjoituksessa ja kyynärpään iskeytyminen maahan. KKO katsoi Valviran asiantuntijalausuntoon viitaten, että A:n kyynärpäävaivat olivat johtuneet olennaisilta osin ammattitautiin rinnastuvasta pitkäkestoisesta rasituksesta, joka ei oikeuta eläketurvaan urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain nojalla.

KKO tarkasteli myös A:n molempiin polviin syntyneitä rustovaurioita. A oli loukannut oikean polvensa 11.6.2003 vauhdinoton sivuaskelien aikana sekä uudestaan 30.12.2003 kaatuessaan juoksuharjoituksessa ja lyödessään polvensa alustaan. Vasemman polvensa A oli satuttanut kaatuessaan sen päälle 29.8.2003 sateen liukastamalla alustalla. KKO katsoi lääketieteellisten lausuntojen perusteella, ettei ensimmäistä loukkaantumista voitu pitää todennäköisenä syynä myöhemmin todettuun rustovaurioon. Sen sijaan myöhemmin tapahtuneiden kaatumisten katsottiin olevan todennäköisessä syy-yhteydessä kummankin polven vammaan. KKO piti sinänsä mahdollisena, ettei luun pintaan asti ulottuvia rustovaurioita olisi syntynyt ilman urheiluun liittyvää poikkeuksellista pitkäkestoista rasitusta. Ilman A:n kaatumisia niitä ei KKO:n arvion mukaan todennäköisesti kuitenkaan olisi aiheutunut. Toisaalta KKO piti mahdollisena sitä, että oikean polven vammaan oli vaikuttanut myös ensimmäinen sattunut tapaturma. Tällä ei kuitenkaan KKO:n mukaan ollut asian arvioinnissa vaikutusta, koska tapaturmaturva kattoi myös aikaisemman urheilutapaturmavamman pahenemisen.

Arvioidessaan A:n vammojen syy-yhteyttä urheilu-uran päättymiseen KKO kiinnitti huomiota ensinnäkin siihen, että A oli jatkanut uraansa viimeisimmän polvea vahingoittaneen tapaturman jälkeen vielä lähes kaksi ja puoli vuotta. KKO kuitenkin totesi lääketieteellisiin asiantuntijalausuntoihin viitaten, että A:lle tapaturmista syntyneet rustovammat olivat olleet korjaamattomia ja luonteeltaan eteneviä vaurioita. Siten sen seikan, että A:n urheilu-ura oli jatkunut vielä tapaturmien jälkeen, ei katsottu sulkevan pois vammojen ja uran päättymisen syy-yhteyttä.

Koska KKO oli katsonut kyynärpäävamman olevan sellainen rasitusvamma, joka ei kuulunut urheilijan tapaturmaturvan piiriin, KKO arvioi myös sen vaikutusta urheilu-uran päätymiseen. KKO totesi, ettei kyynärpäävaivojen ollut osoitettu vaatineen merkittäviä hoitoja enää 9.9.2003 suoritetun leikkauksen jälkeen. Näin ollen KKO piti A:n uran loppumisen pääasiallisena syynä nimenomaan polvivammoja.

Vakuutusyhtiö oli katsonut, että tapaturmaeläkkeen saaminen oli mahdollista vain, jos urheilu-uran päättyminen oli seurausta yksittäisestä vammasta. KKO:n mukaan kuitenkin totesi, ettei tällainen saanut tukea sen laista, sen esitöistä eikä vakuutussopimuksen ehtoistakaan. KKO:n mukaan tapaturmaeläkkeen saamiseksi oli siten riittävää, että urheilu-uran päättyminen johtuu useamman tapaturmaisesta urheiluvamman yhteisvaikutuksesta. Näin KKO katsoi kokonaisuudessaan näytetyksi, että mahdollisesti jo 29.8.2003 mutta ainakin 30.12.2003 sattunut tapaturma oli aiheuttanut A:n urheilu-uran päättymisen.

KKO 2014:8. *A oli joutunut 12.12.2008 työssään auto-onnettomuuteen, jonka johdosta vakuutusyhtiö oli suorittanut hänelle tapaturmavakuutuslain mukaista korvausta muun muassa lievistä aivovammasta ja niskan retkahdusvammasta johtuneesta työkyvyttömyydestä 8.2.2009 saakka. Tämän jälkeen A oli palannut työhön, mutta hän oli jäänyt 1.1.2010 uudelleen sairauslomalle kognitiivisen oireiston ja muistivaikeuksien johdosta. Kysymys näiden neuropsykologisten oireiden syy-yhteydestä*

12.12.2008 sattuneeseen tapaturmaan sekä suullisen käsittelyn tarpeesta sanotun syy-yhteyskysymyksen ratkaisemiseksi.

A oli 12.12.2008 joutunut työssään liikenneonnettomuuteen. Vakuutusyhtiö oli maksanut hänelle tapaturmavakuutuslain nojalla sairaanhoitokuluja sekä 8.2.2009 asti korvausta aivotärähdyksen, lievän aivovamman, niskan retkahdusvamman ja vasemman kyljen ruhjevamman aiheuttamasta ansi-onmenetyksestä. A:lla oli sittemmin ilmennyt neuropsykologiseksi sanottuja oireita, joiden johdosta hän oli ollut työkyvyttömänä. Vakuutusyhtiö oli katsonut, ettei A:lla todettua lievää aivovammaa voitu pitää 1.1.2010 alkaen todetun työkyvyttömyyden aiheuttajana. Sekä tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta että vakuutusosikeus olivat hylänneet A:n valituksen katsoen, että hänen oireilunsa oli tapaturmavammoista riippumatonta. Korkeimmassa oikeudessa oli kysymys A:n oikeudesta tapaturmakorvaukseen eli siitä, oliko A:lla esiintynyt neuropsykologiseksi nimetty oireisto syy-yhteydessä hänelle joulukuussa 2008 sattuneeseen työtapaturmaan ja oliko hänellä sen johdosta korvaukseen ajalta 1.1–31.7.2010. Korkein oikeus ei kuitenkaan ottanut kantaa syy-yhteyskysymykseen, vaan piti tarpeellisena A:n vaatimaa suullista käsittelyä. Näin ollen Korkein oikeus palautti asian suullista käsittelyä varten vakuutusosikeuteen, joka oli hylännyt A:n vaatimuksen suullisen käsittelyn toimittamisesta.

Tapaturmavakuutuslain (608/1948) 1.1 ja 4.1 §:n nojalla työntekijällä on oikeus saada korvausta häntä kohdanneen työtapaturman aiheuttamasta vammasta tai sairaudesta. Tässäkin tapauksessa KKO totesi, että oikeuskäytännössä vamma tai sairaus on yleensä katsottu tapaturman aiheuttamaksi silloin, kun tapaturman ja vamman tai sairauden välillä on lääketieteellisesti arvioiden todennäköinen syy-seuraus-suhde. Syy-yhteyсарviointi taas on KKO:n pohjimmiltaan oikeudellista harkintaa ja lääketieteellisen selvityksen ohella huomioidaan muitakin seikkoja (ks. KKO 2012:73 kohta 5, KKO 2013:7 kohta 11). Vakuutuskorvauksissa merkitystä on myös vakuutusosikeudellisilla periaatteilla, joilla pyritään vakuutustapahtumien yhdenmukaiseen käsittelyyn ja johdonmukaiseen korvauslinjaan.

Suullisesta käsittelystä KKO totesi, että Vakuutusosikelain 16 §:n 2 momentin ja hallintolainkäytönlain 38 §:n 1 momentin mukaan vakuutusosikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. KKO viittasi myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöön, jonka mukaan lähtökohtana on, että 6 artiklan 1 kappaleessa asetettu vaatimus julkisesta oikeudenkäynnistä käsittää oikeuden suulliseen käsittelyyn ainakin yhdessä asteessa. Ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä on kuitenkin katsottu, että esimerkiksi hyvin teknisluontoisten kysymysten selvittäminen voi tapahtua ilman suullista käsittelyäkin.

Korkein oikeus viittasi myös ratkaisuun KKO:2003:35, jossa todettiin, että työtapaturman perusteella vaadittavaa korvausta koskevan asian ratkaiseminen kaikilta osin kirjallisessa menettelyssä voi olla hyväksyttävää, jos asiassa on kysymys kirjallisten lääkärintlausuntojen sisällön tai lääketieteellisten kokemussääntöjen arvioinnista ja niiden vaikutuksesta asian ratkaisemiseen. Jos esitetty lääketieteellinen selvitys on asian ratkaisemisen kannalta epätäydellistä, ristiriitaista tai riidanalaista, tapauksen laadusta ja esitetystä vaatimuksista riippuen voi Euroopan ihmisoikeussopimus kuitenkin edellyttää, että asianosaisen vaatimuksesta asiaa voidaan selvittää suullisessa käsittelyssä.

Korkein oikeus totesi, että tässä tapauksessa korvausasiassa annettava ratkaisu on edelleen työkyvyttömänä olevalle A:lle tärkeä. Toiseksi lääketieteelliset lausunnot olivat syy-yhteyskysymyksessä ristiriitaisia. Lausuntojen perusteella asiassa ei ole kysymys kiistattomien lääketieteellisten kokemussääntöjen ja samansuuntaisten kirjallisten lääkärintlausuntojen tulkinnasta, vaan myös lääketieteellisen todistelun uskottavuudesta. Lisäksi on kyse siitä, miten yleinen lääketieteellinen tietämys mahdollisine epävarmuuksineen vaikuttaa syy-yhteyden oikeudelliseen harkintaan tässä tapauksessa. Tämän

vuoksi suullinen käsittely oli Korkeimman oikeuden arvion mukaan tarpeellinen syy-yhteyksymyksen ratkaisemiseksi.

Oikeusastejärjestyksen vuoksi Korkein oikeus totesi, ettei sen tässä tapauksessa ole asianmukaista ensimmäisenä oikeusasteena tutkia suullisesta todistelusta ilmenevän lääketieteellisen ja muun selvityksen merkitystä väitetyn syy-yhteyden olemassaololle. Näin ollen KKO kumosi vakuutusoikeuden päätöksen ja palautti asian vakuutusoikeuteen.

KKO 2014:15. *A oli 31.1.2010 työmatka-ajossa tapahtuneen ojaanajon yhteydessä saanut niskan retkahdusvamman. Palattuaan kolmen päivän sairausloman jälkeen työhön A oli 22.5.2010 aamulla herännyt kovaan päänsärkyyn ja huomannut näön äkillisesti menneen. Sairaalassa suoritetuissa tutkimuksissa A:n oli todettu saaneen aivoinfarktin sekä siihen liittyen näön osittaisen menetyksen. Kysymys siitä, olivatko aivoinfarkti ja näön osittainen menetys syy-yhteydessä A:lle 31.1.2010 sattuneeseen tapaturmaan.*

A:n ajama auto oli noin 50 kilometrin tuntinopeudessa suistunut ojaan ja törmännyt puupinoon. A oli tapaturmapäivänä ollut lääkärissä, joka on todennut A:n niskan olevan kipeä ja katsonut kyseessä olevan lähinnä niskan retkahdusvamman. A:lle on määrätty sairauslomaa kolmeksi päiväksi. Myöhemmin A oli ollut 22.5.2010 työmatkalla, kun hän on aamuyöllä herännyt kovaan päänsärkyyn ja huomannut molemmista silmistään näön äkillisesti menneen. A on hakeutunut sairaalaan hoidettavaksi. Sairaalan 31.5.2010 päivätyn kotiutusyhteenvedon mukaan A:n on todettu saaneen oikean takaraivolohkon aivoinfarktin ja vasemman puoleisen pikkuaivoinfarktin. Lisäksi hänen vasemmassa silmässään oli todettu näkökenttäpuutoksia. A:lle on määrätty sairauslomaa noin kuusi kuukautta ja häneltä on kielletty autolla ajaminen kolmeksi kuukaudeksi.

Vakuutusyhtiö maksoi A:lle päivärahaa ja sairaanhoitokuluja 31.1.2010 tapaturmassa tulleesta niskan retkahdusvammasta ajalta 1.2.–3.2.2010 sekä aivoinfarktista ja väliaikaisesta näön menetyksestä ajalta 23.5.–31.8.2010. Vakuutusyhtiö on myöhemmin ilmoittanut korvanneensa A:lle virheellisesti työkyvyttömyyden ajalta 23.5.–31.8.2010, mutta ei perinyt maksamiaan korvauksia takaisin. Vakuutusyhtiö ei maksanut korvauksia työkyvyttömyydestä ja sairaanhoitokuluista 31.8.2010 jälkeen vedoten tapaturmasta riippumattomaan aivoinfarktiin. A valitti vakuutusyhtiön päätöksestä tapaturmasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja edelleen vakuutusoikeuteen, jotka hylkäsivät valitukset. Korkeimmassa oikeudessa oli kysymys siitä, ovatko A:lla todetut aivoinfarktit ja niihin liittyvä näön osittainen menetys korvaukseen oikeuttavassa syy-yhteydessä hänelle 31.1.2010 sattuneeseen tapaturmaan.

A:lla oli todettu oikean taaemman aivovaltimon dissektoituminen eli repeytyminen ja tukos. Neurologian professorin lääkärinlausunnon mukaan A:n 31.1.2010 saama merkittävä päähän ja niskaan kohdistuneen iskun ja siihen liittyvän niskan retkahdusvamman vammaenergia olisi hyvin riittänyt aiheuttamaan aivovaltimon dissektoituman, jonka olisi voinut aiheuttaa kuvattua vähäisempikin vamma. Valtimodissektoituma voi syntyä vammasta, mutta myös spontaani dissektoituma ilman vammaa tunnetaan. Spontaanissa dissektoitumassa todetaan tavallisesti jokin harvinainen valtimosairaus, mutta tällaisesta ei A:n kohdalla ole viitettä. Valtimodissektoitumaan sopii sekin, että aivovaltimotukos on avautunut (rekanalisoitunut) täysin noin kolmen kuukauden kuluessa. Lääkärinlausunnon mukaan lähes neljän kuukauden ajallinen viive sattuneen tapaturman ja aivoinfarktien välillä on ollut poikkeuksellinen, mutta yli kahden kuukauden viiveitä on kuitenkin tavattu ja niitä on kuvattu kirjallisuudessa. On myös yleistä ja tavanomaista, että dissektoituma jää vamman jälkeen diagnosoimatta ja todetaan vasta aivoinfarktin kehittyttyä. Se, että A:lle olisi ilman aivoinfarktin perinteisiä riskitekijöitä ja sydänsairautta kehittyneet kuvatut aivoinfarktit ja seurannassa täysin korjautunut aivovalti-

motukos jollakin muulla mekanismilla kuin dissektoituman pohjalta, vaikuttaa epätodennäköiseltä. Lääkärinlausunnon yhteenvedon mukaan A:lla todetut takimmaisen aivovaltimon tukos, pikkuaivoinfarkti ja aivoinfarkti ovat todennäköisessä syy-yhteydessä A:lle 31.1.2010 sattuneeseen tapaturmaan.

Korkein oikeus totesi, että syy-yhteyden arviointi on luonteeltaan oikeudellista harkintaa, jossa voidaan ottaa lääketieteellisen selvityksen ohella huomioita muutkin seikat, joiden perusteella voidaan tehdä päätelmiä syy-yhteydestä. Tapaturmavakuutuslain soveltamista koskevassa oikeuskäytännössä tapaturmasta johtuneen vamman seurauksena aiheutunut muu vamma tai sairaus on oikeuttanut korvaukseen, jos sen on tiedetty voivan kehittyä sitä edeltäneen tapaturmavamman seurauksena.

Korkein oikeus viittasi asiassa esitettyyn lääketieteellisiin asiantuntijalausuntoihin sekä muihin selvityksiin ja totesi, ettei 31.1.2010 sattuneen tapaturman ohella ollut tullut ilmi muuta sellaista tapahtumaa, josta aivovaltimon dissektoituminen olisi voinut aiheutua. A:lla ei myöskään ollut todettu viitteitä valtimosairaudesta tai sen riskitekijöistä. Näillä perusteilla Korkein oikeus päätyi siihen, ettei keskimääräistä selvästi pidempi ajallinen viive sulje pois 31.1.2010 sattuneen tapaturman ja aivovaltimon dissektoituminen välistä todennäköistä syy-yhteyttä. Näin ollen korkein oikeus määräsi vakuutusyhtiön suorittamaan A:lle aivo- ja pikkuaivoinfarktien sekä niihin liittyvän näön osittaisen menetyksen johdosta lain mukainen korvaus ja asia palautettiin vakuutusosoikeuteen tästä aiheutuvia toimenpiteitä varten.

KKO 2014:90. *A oli tapaturmailmoituksessa ja lääkärin alkuvaiheessa tekemien merkintöjen mukaan kuvannut tapaturman sattuneen hänelle 24.11.2010 siten, että A:n vasen jalka oli livennyt hänen nostaessaan raskasta laatikkoa autosta, jolloin hän oli tuntenut oikeassa olkapäässään kipua. A haki vakuutusosoikeudessa muutosta tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen, jolla hänen vaatimuksensa oikean olkapään kiertäjäkalvosinjänteen repeämän aiheuttaman työkyvyttömyyden ja hoitokulujen korvaamisesta oli hylätty sen vuoksi, ettei A:n tapaturmailmoituksessa ja ensi kerran lääkärissä käydessään kuvaama tapaturma sisältänyt riittävää ulkoista voimaa aiheuttamaan kiertäjäkalvosinjänteen repeämää. A totesi häneltä jääneen alkuvaiheessa kertomatta, että hän oli tapahtuman yhteydessä paitsi horjahtanut myös ottanut oikealla kädellään vastaan välttääkseen maahan kaatumisen. A vaati suullisen käsittelyn toimittamista vahinkotapahtuman selvittämiseksi esittäen, että käsittelyssä kuultaisiin häntä itseään, häntä hoitanutta lääkäriä ja hänen työtoveriaan, jolle A oli ilmoituksensa mukaan kertonut tapaturmasta heti sen tapahtumisen jälkeen.*

Vakuutusosoikeus, joka katsoi, ettei A:n muutettua tapahtumainkuvausta ollut pidettävä uskottavana, hylkäsi vaatimuksen suullisen käsittelyn toimittamisesta ilmeisen tarpeettomana. A:n valitus hylättiin.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevin perustein asia palautettiin vakuutusosoikeuteen suullisen käsittelyn toimittamista varten.

Vakuutusyhtiö oli päätöksessään 27.5.2011 katsonut, että A on tapaturmassa saanut oikean olkapään venähdyksen, joka oikeuttaa tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen. Kiertäjäkalvosimen repeämän ja tapaturman välillä ei sen sijaan katsottu olevan todennäköistä syy-seuraussuhdetta, koska terveen olkapääseudun repeämä edellyttää varsin voimakasta tapaturmamekanismia, jollaista A:lle sattuneessa tapaturmassa ei ole ollut. Hakiessaan muutosta tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnalta A oli puhunut vain liukastumisesta aikaisempaa kuvaustaan täydentämättä.

Vakuutusyhtiön vaadittua valituksen hylkäämistä A on toimittanut muutoksenhakulautakunnalle uutena selvityksenä 8.9.2011 päivätyn sairauskertomusmerkinnän. Sen mukaan tapaturma on sattunut siten, että A on laatikkoa nostaessaan liukastunut ja kaatunut, jolloin hän on ottanut kaatumista

oikealla kädellä vastaan. Sairauskertomusmerkinnän mukaan tällainen vammamekanismi on sopinut aiheuttamaan kiertäjäkalvosinjänteen repeämän. Muutoksenhakulautakunta kuitenkin katsoi, että A:n tapaturmailmoituksessa ja ensikäynnin johdosta laaditussa sairauskertomusmerkinnässä kuvatussa tapaturmassa oikeaan olkapäähän kohdistunut ulkoinen voima ei ole ollut riittävän suuri eikä vammamekanismi sopiva aiheuttamaan A:lla todettua olkapään kiertäjäkalvosinjänteen repeämää.

Vakuutusosoikeudessa A oli pyytänyt suullisen käsittelyn toimittamista sen selvittämiseksi, miten tapaturma oli sattunut ja ovatko hänellä todetut vammat syy-yhteydessä tapaturmaan. Suullisessa käsittelyssä kuultaisiin häntä itseään ja todistajina henkilöä, jolle hän oli tapaturmasta heti sen sattumisen jälkeen kertonut, sekä hoitavaa lääkäriä. Vakuutusosoikeus oli hylännyt pyynnön suullisen käsittelyn toimittamisesta. Vakuutusosoikeus on katsonut, ettei A:n suullisella kuulemisella olisi ollut saatavissa olennaista lisäarvoa jutun ratkaisun kannalta. Vakuutusosoikeus oli katsonut, että A:n muutettua tapahutumainkuvausta ei ollut pidettävä uskottavana, ja hylännyt valituksen.

Korkeimmassa oikeudessa oli ensisijaisesti kysymys siitä, oliko vakuutusosoikeus menetellyt oikein katsoessaan, että asia voitiin ratkaista ilman suullisen käsittelyn toimittamista. Korkein oikeus totesi, että vakuutusosoikeuslain 16 §:n 2 momentin ja hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momentin mukaan vakuutusosoikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan lähtökohtana on, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa asetettu vaatimus julkisesta oikeudenkäynnistä käsittää oikeuden suulliseen käsittelyyn ainakin yhdessä asteessa ja että tällainen menettely voidaan jättää toimittamatta vain poikkeuksellisesta syystä. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on kuitenkin katsottu, että esimerkiksi hyvin teknisluontoisten kysymysten selvittäminen voi tapahtua ilman suullista käsittelyäkin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sosiaalivakuutusasioita koskevassa oikeuskäytännössä on katsottu, että suullinen käsittely on voitu jättää toimittamatta esimerkiksi silloin, kun kiista on koskenut vain kirjallisten lääkärintodistusten tulkintaa, eivätkä lääkäreiden mielipiteet ole eronneet toisistaan.

Korkein oikeus totesi, että korvauskysymyksen ratkaisulla on huomattava merkitys A:lle, jonka vaatimus oikean olkapään kiertäjäkalvosimen repeämästä aiheutuneiden työkyvyttömyyden ja hoitokulujen korvaamisesta on hylätty tapaturman ja vamman syy-yhteyttä koskevan selvityksen perusteella. Hylkääminen on pääosin perustunut vakuutusosoikeuden arvioon A:n tapaturman syntyvasta antaman kuvauksen uskottavuudesta. Pelkästään lääketieteellinen selvityksen perusteella ei voida arvioida A:n esittämän tapahtumainkuvauksen uskottavuutta. Suullisen käsittelyn toimittamista on vaadittu pääosin vamman syntymismekanismia koskevan henkilötodistelun esittämiseksi kuulemalla henkilöitä, joilla etukäteen arvioiden voi olla vammamekanismin arvioimiseksi merkityksellistä tietoa. Näin ollen korkein oikeus katsoi, että tapauksessa suullinen käsittely vammamekanismin selvittämiseksi oli syy-yhteyksykysymyksen ratkaisemisen kannalta tarpeellinen. Koska oikeusastejärjestyksen vuoksi Korkeimman oikeuden ei ole asianmukaista ensimmäisenä oikeusasteena tutkia suullisesta todistelusta ilmenevän selvityksen merkitystä väitetyn syy-yhteyden olemassaololle, asia palautettiin vakuutusosoikeuteen.

KKO 2015:101 *Kysymys oli ärsytysyскän syy-yhteydestä työperäiseen endotoksiinialtistukseen. Kysymys oli myös Korkeimman oikeuden pyynnöstä asiantuntijalausunnon asiassa antaneen sairaanhoidopiirin oikeudesta saada korvaus lausunnon antamisesta.*

A oli vuodesta 1995 saakka toiminut pesuautonkuljettajana ja tässä työssä hänen tehtäviinsä olivat kuuluneet erilaiset tekniset puhtaanapitotyöt. Vuodesta 2008 alkaen hän oli tehnyt pesutöitä tehtaalla,

jossa valmistettiin bioetanolia jätetaikinasta. Osa jätteistä oli jäänyt lattialle ja peltiritilöiden alle. A oli altistunut voimakkaasti endotoksiinille 6.9.2010 ja 8.9.2010 välisenä aikana, jolloin A oli pessyt taikinajätettä puretusta lattiarakenteesta. Hänellä oli ollut käytössään aktiivihiihluodattimella varustettu hengityssuojain. A:lle oli aiheutunut pesutyön yhteydessä hengenahdistusoireita ja hänelle oli tullut 10.9.2010 flunssainen ja kuumeinen olo. Yskä-, väsymys- ja kuumeoireita oli ollut aikaisemmin, mutta oireet olivat korostuneet mainitun pesutyön yhteydessä. A oli ollut sairauslomalla 16.9.2010 alkaen.

Ammattitautilain (1343/1988, kumottu 1.1.2016 voimaan tulleella työtaturma- ja ammattitautilain 459/2015) 1.1 §:n mukaan korvattava ammattitauti on sairaus, joka työssä on todennäköisesti pääasiallisesti aiheutunut fysikaalisista, kemiallisista tai biologisista tekijöistä. Uutta ammattitautilain koskevassa hallituksen esityksessä (HE 277/2014 s. 83) on todettu, ettei säännöksellä ole tarkoitus muuttaa ammattitautilain mukaista ammattitaudin määritelmää tai soveltamisalaa, joten lakimuutos ei vaikuta tältä osin ratkaisun ennakkopäätösarvoon.

Ammattitautiasetuksessa (1347/1988, kumoutunut 1.1.2016 alkaen uuden työtaturma- ja ammattitautilain 459/2015 myötä) lueteltujen sairauksien osalta yleisen lääketieteellisen todennäköisyyden katsotaan ilman enempää selvitystä olevan olemassa, jos luettelossa mainittu fysikaalinen, kemiallinen tai biologinen tekijä esiintyy henkilön työssä siinä määrin, että sen altistava vaikutus riittää aikaansaamaan tämän sairauden. Kyseessä ei kuitenkaan ole ammattitauti, jos osoittautuu, että sairaus on selvästi aiheutunut työn ulkopuolisesta altistuksesta.

Endotoksiinin aiheuttama astma tai ärsytysyskä ei ole ammattitautiasetuksen edellä mainitussa luettelossa, joten korkeimman oikeuden oli arvioitava syy-yhteyksymystä sekä yleiseltä lääketieteelliseltä kannalta että A:n tapauksessa. Asiassa ei ollut riitaa syy-yhteydestä astman osalta. A:n arvioitiin altistuneen merkittäville endotoksiinipitoisuuksille eikä A:n käytössä ollut aktiivihiihluodattimella varustettu suodatin ollut suojannut niiltä. Korkein oikeus katsoi, että voimakasta yskää oli aiheutunut monista eri ärsykkeistä, myös rasituksesta. Korkein oikeus kiinnitti huomiota siihen, että A:lla oli jo vanhastaan erilaista oireilua muun muassa yskää, mutta voimakas ärsytysyskä oli alkanut vasta voimakkaan endotoksiinialtistuksen jälkeen. A:ta oli tutkittu laajasti ja näissä tutkimuksissa ärsytysyskää ei ollut yhdistetty A:n aikaisempaan oireiluun eikä sille ollut löydetty endotoksiinialtistuksen kanssa kilpailevaa syytä. Korkein oikeus katsoi näytetyksi, että A:n pitkittynyt voimakas ärsytysyskä oli todennäköisesti pääasiallisesti aiheutunut voimakkaasta endotoksiinialtistuksesta työssä ja A:lla todettu ärsytysyskä tuli korvata ammattitautina 31.10.2012 jälkeenkin.

Korkeimman oikeuden piti ammattitautiasian lisäksi ratkaista myös kysymys sairaanhoitopiirin antaman asiantuntijalausunnon korvaamisesta. Aikaisemmin korkein oikeus pyysi lääketieteellisiä lausuntoja sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomaiselta (Valvira), joka lopetti tällaisten lausuntojen antamisen. Lääketieteellisen asiantuntemuksen turvaamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö pyysi loka-kuussa 2014 sairaanhoitopiireille ja tuomioistuimille toimittamassaan kirjeessä yliopistollisia sairaanhoitopiirejä antamaan vakuutuslääketieteellisiä lausuntoja sellaisia pyytävälle tuomioistuimille.

Korkein oikeus arvioi korvauskysymystä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 53.1 §:n nojalla. Sen mukaan asiantuntijalla on oikeus saada kohtuullinen palkkio työstään ja ajanhukasta sekä korvaus tarpeellisista kuluista. Jos lausunnon on antanut viranomainen tai julkisen viran tai toimen haltija taikka se, joka on määrätty antamaan lausuntoja kysymyksessä olevalta alalta, suoritetaan palkkio ja korvaus ainoastaan, mikäli siitä on erikseen määrätty. Sairaanhoitopiiri oli viitannut vaatimuksensa perusteena myös yhtymähallintonsa 18.12.2014 antamaan yleispäätökseen, jossa oli määritelty asian-
tuntijalle lausunnon antamisesta maksettava palkkio ja todettu, että kustannukset laskutettaisiin lausunnon pyytäjältä. Korkein oikeus totesi, ettei sairaanhoitopiirin sisäinen päätös ollut sellainen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 53.1 §:ssä tarkoitettu määräys, jonka perusteella sairaanhoitopiiri olisi oikeutettu korvaukseen lausunnon antamisesta. Tämän vuoksi ja koska sairaanhoitopiiri oli antanut lausuntonsa viranomaisena, sillä ei ollut oikeutta vaatimaansa korvaukseen. Vuoden 2016

alussa voimaan tulleen oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevan 17 luvun (732/2015) 66.1 § on saman sisältöinen kuin aikaisempi 53.1 §, joten lainmuutos ei vähennä ratkaisun ennakkopäätösarvoa.

Pankkitoimintaan liittyviä ratkaisuja

KKO 2016:10 *Velkakirjan yleisen ehdon mukaan pankilla oli oikeus korottaa velasta perittävää marginaalia, jos se oli perusteltua pankin lisääntyneiden varainhankinnan kustannusten tai muiden lisääntyneiden kustannusten takia, joita pankki ei kohtuudella voinut ennakoida velkakirjaa allekirjoitettaessa. Kysymys siitä, miten ilmaisua ”pankin varainhankinnan kustannukset” oli tulkittava ja oliko näiden kustannusten näytetty lisääntyneen ehdon tarkoittamalla tavalla.*

Asian taustalla oli vuonna 2008 kärjistynyt kansainvälinen finanssikriisi, jonka seurauksena pankkien varainhankinnassaan maksamat marginaalit nousivat merkittävästi. Euroopan keskuspankin laskettua ohjauskorkoa viitekorot laskivat samanaikaisesti voimakkaasti. Pankki oli vuosina 2009 ja 2010 lähettänyt kunnille ja kuntayhtymille ilmoitukset, joissa se oli ilmoittanut korottavansa myöntämiensä lainojen korkoja yleisten sopimusehtojen mukaisesti. Korotuksiaan pankki oli perustellut finanssikriisistä johtuvalla varainhankinnan kustannusten kasvulla.

Tapauksessa oli kysymys sopimusehdon tulkinnasta siltä osin kuin yleisissä ehdoissa on todettu pankilla olevan oikeus korottaa marginaalia, jos se on perusteltua pankin varainhoidon kustannusten lisääntymisen takia. Kysymys oli erityisesti siitä, mitä sopimusehdon ilmaisulla ”pankin varainhoidon kustannukset” tarkoitetaan sekä siitä, onko näiden kustannusten näytetty lisääntyneen ehdon edellyttämällä tavalla.

Pankin näkemyksen mukaan ”varainhoidon kustannusten” tulkinnassa merkityksellisiä olisivat olleet vain pankin viitekorkosidonnaiseen antolainaukseen liittyvän varainhankinnan kustannukset. Pankki katsoi, että viitekorko on pankille neutraali läpikulkuerä, joka viime kädessä tulee sen oman laina-asiakkaan maksettavaksi.

Osapuolten välisessä sopimuksessa oleva marginaalin korotusta koskeva ehto oli osa pankin laatimia yleisiä sopimusehtoja. Tapauksessa ei ollut erikseen neuvoteltu tai keskusteltu ehdon merkityksestä sopimuksia tehtäessä. Tällaisessa tapauksessa sopimuksen tulkinnan lähtökohtana on vakiintuneen sopimusoikeudellisen periaatteen mukaisesti sopimuksen sanamuoto. Niin sanotun epäselvyyssäännön mukaisesti epäselviä tai monitulkintaisia sopimusehtoja on vakiintuneiden tulkintaperiaatteiden mukaan pääsääntöisesti tulkittava laatijansa vahingoksi. KKO totesi, että koska sopimusehto oli pankin laatima ja sen etuja yksipuolisesti turvaava ja koska pankki on sopimusta tehtäessä ollut asiantuntemuksensa perusteella paremmassa kuin luotonsaajat, sopimusta tulkittaessa oli painotettava sitä, minkä käsityksen sopimusehto oli perustellusti luotonsaajille antanut.

Luotonsaajalla ollut käsitys olikin korkeimman oikeuden ratkaisussa keskiössä. Sopimusehdoissa oli viitattu ainoastaan yleisesti pankin varainhankinnan kustannuksiin, eikä yksittäisestä luotosta aiheutuneiden kustannusten kasvuun. Toisaalta luotonsaajat eivät olleet voineet päätellä, että sopimusedossa olisi varainhankinnan kustannuksilla tarkoitettu vain tiettyjä kustannuksia tai jotakin osaa pankin varainhankinnasta. Edelleen yleisen sopimusehdon luonne yksipuolisena riskinsiirtoehdona ei puolla tulkintaa, jonka mukaan perusteltua olisi ottaa huomioon vain osa pankin antolainaukseen kohdistuvista varainhankinnan kustannuksista. Lisäksi tuomioistuimien katsoi, että pankki olisi voinut luottoehdoissaan tai muutoin luottoa myönnettäessä ilmaista, että varainhankinnan kustannusten lisääntymistä arvioitaessa huomioon otettaisiin vain vaihtuvakorkoisen antolainauksen kustannukset viitekoron osuutta huomioon ottamatta. Pankki ei kuitenkaan ollut menetellyt näin.

KKO tulkitsi sopimusehtoa niin, että pankin varainhankinnan kustannuksilla tarkoitetaan sopimusehdossa pankin koko antolainaustoimintaan kohdistuvia varainhankinnan kustannuksia.

Korotuksen edellytyksiä pankki arvioi edellä mainitun varainhankinnan kustannusten määrittelyn valossa. Pankin on osoitettava, että korotukselle on ollut sopimuksessa tarkoitetut edellytykset eli näytettävä, että sopimusehdoissa tarkoitetut varainhankinnan kustannukset ovat lisääntyneet lainojen nostojankohdista lukien ja että kustannusten nousu on ollut merkittävää ja pysyvää. Pankki esitti etupäässä näyttöä pankin vaihtuvakorkoisen antolainaustoiminnan viitekorkoon suhteutetuista kustannuksista. Korkeimman oikeuden mukaan pankin selvitys antoi vain osittaisen kuvan pankin antolainaustoiminnan varainhankinnan kokonaiskustannusten kehityksestä. Pankki ei esittänyt riittävää selvitystä siitä, että sopimusehdoissa tarkoitetut sen antolainaukseen kohdistuvat varainhankinnan kustannukset olisivat kokonaisuudessaan lisääntyneet ehdon tarkoittamalla tavalla. Tämän johdosta KKO katsoi jääneen näyttämättä, että pankilla olisi ollut oikeus korottaa luottosopimusten marginaalia, ja määräsi pankin palauttamaan korotusten perusteella saamansa määrät.

Hieman tuomion antamisen jälkeen KKO tiedotti myöntäneensä valitusluvan eräille toisen pankin laina-asiakkaina oleville kunnille, yhteisöille ja säätiöille niin ikään korkomarginaalien yksipuolista korottamista koskevassa asiassa. Riidanalainen korotusehto on tapauksessa samansisältöinen ratkaisun KKO 2016:10 kanssa. Nähtäväksi jää, tuleeko tuomioistuinten ratkaistavaksi vastaisuudessa enemmänkin tämänkaltaisia riitoja. Joka tapauksessa lienee selvää, ettei uusia korotuksia nykyisenkaltaisen yleisen ehdon puitteissa tulla näkemään.